БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 АВГУСТ 7 ЧЕТВЕРГ № 156 (4126)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Индий журналистер-биле эш Н. С. Хрущевтуң беседазы (1 арын).

Сорук киирикчи документ (1 арын).

Маадырлыг рейдиниң 40 чылы (1 арын).

М. Севен.— Ажылдың темпизин шиитпирлии-биле күштелдирер (2 арын).

Д. Спирин. — Ак-Чыраанның шынаазында (2 арын).

П. Алексеев, М. Замятин. — Дүжүттү аңгылап ажаап алыры—тараа чыылдазын көвүдедириниң чугула курлавыры (2—3 арыннарда).

Л. Береуцин. — Шахтёрлар хүнүнге уткуштур (3 арын).

В. Содунам. —Эрткен өредилге чылының дуржулгазындан түннел кылыр (3 арын).

Д. Чүлдум-оол. — Комсомолчуларның колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы киржилгези (3 арын).

«Улуг улустарның улуг чаңгыс эви» (4 арын).

Ю. Морозов. — Черниң кылымал үшкү эдеринчизи кайы хире үр дээскиннерил (4 арын).

Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дунуң ужурашканының дугайын америк парлалганың бижип турары (4 арын).

Империалистерниң эжелекчи чоруун араб хөй-ниити буруу шаап турар (4 арын).

Делегейниң геофизика чылы (4 арын).

Мал чемнери белеткээр ажылда четпестер-биле эптежип болбас

Мал чемнери белеткээриниң ажылы—сиген кезилдези болгаш силос салыышкыны эгелээнден бээр алаан үр үе эткен, ынчалзажок областың колхозтарында болгаш совхозтарында бо сезоннуг чугула кампания тергиин ооҗум темпилиг чоруттунун турар. Бо чылын областың бүгү районнарында оъг-сигенниң үнүжү кайгамчык байлакшыл, сиген белеткекчилери амгы үениң сайзырангай техниказы-биле эки чепсегленгеннинкинин дүжүрер болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш Стокгольмга болган Бүгү-делегей конгрезинге киржип чорааш Москвага келгеннер. Беседа болуп турда Н. С. Хрущев индий журналистерниң айтырыгларынга харыылаан.

Улустарның тайбыңга ынакшылдыг болгаш хосталгага ынакшылдыг күзелдерин бистиң хүннеривисте барымдаалап көөрүн, күзевес киржи колониализмниң болгаш империализмниң политиказын ам-даа күзеп турар кижи төөгүнүң даштынче чайлаш чок октаттырар деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев медеглээн.

Улустар аразынга харылзааларның хөгжүлдезиниң перспективалары кандыгыл дээрзиниң дугайында айтырыгга Н. С. Хрущев харыылааш, «ам перспективаларны тодарадырын манааны дээре, чүге дизе күрүнелер аразында харылзаалар кризистиг байдалда туруп турар» деп ол чугаалаан. «Политикчилер бистерге улустар аразында харылзааларның хөгжүлдезиниң чорудулгазы кайнаар баарын—эжизинче азы багайынче баар бе дээрзин тодарадыр төлээде, ам кандыг-ла кезек үе херек»—деп Н. С. Хрущев немеп чугаалаан. Тайбыңга ынакшылдыг улустар дайынзырак колонизаторларга харыы бээр база дайынга болгаш колониализмге удур, тайбың дээш туржуп турар күштерни агрессорлар барымдаалап көөр апаар деп бүзүрелин Н. С. Хрущев илереткен. БАР-ның президентизи Гамаль Абдель Насер Москвага чораан үеде тайбынны болгаш араб чурттарның хамаарышпас чоруун хандырар төлээде бүгү хемчегленни алыры эргежок чугула деп дугурушкан дээрзин ССРЭ-ниң чазааның баштыңчызы демдеглээн. АКШ-тың болгаш Англияның агрессиязы-биле холбаштыр Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте турғустунган байдалды үнелеп көөрде бисте чөрүшкек чоруктар чок, бир дөмей билиишкинниг болган бис деп Хрущев чугаалаан.

Бүгү делегейге тайбыңны деткиир сорулга-биле ССРЭ-ниң, Индияның болгаш Чөөн чүктүн өске-даа чурттарының улустарының кады хөделиишкини кандыг хевирлиг болуп болурул деп айтырыгга харыылааш, Н. С. Хрущевтуң медеглээни:

«Ам кол чүве хөй-ниитиниң санал-оналы болуп турар, бүгү чурттарда улустар колонизаторларның кандыг-даа кажар аргаларынга алыспас апарган болгаш Чоокку база Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарынга удур барыын талакы чамдык күрүнелерниң агрессчи хөделиишкиннерин улам-на шиитпирлии-биле буруу шапкан. Интервентилериң шериглерин үндүрериң улустар шынгыы негээр, улустар аразының кандыг-даа айтырыгларын империалистиг аргалар-биле шиитпирлээр чорукту шуут узуткаарын күш харамнанмайн чедип алыр ужурлуг. Бир эвес доҗчузу-биле чугаалаар болза, бүгү-ле күрүнелериң аразынга харылзааларны оларның иштики тургузуг чурумундан хамаарылга чокка «Панча-Шиланың» принциптериниң үндезининге тургузарын чедип алыры эргежок чугула».

Улустарны дээрбедээр дээш өске улустарны өскээнештирерин күзээр колонизаторлар бар болгаш тайбыңны күзеп, колониализмни чөптүг эвес деп санап турза-даа, тайбың дээш демиселди колониализмни узуткаар дээш демисел-биле каттыштырып болур бе дээрзин билбес кижилер бар деп чүвени ылгап билир херек деп Н. С. Хрущев тайылбырлаан.

Бир талазында социалистиг чурттарның, өске талазында колония чораан чурттарның, а ол ышкаш колониализмден хосталып турар чурттарның аразынга харылзааларны күрүне-даа, ниитилел-даа шугумуби-биле бар-ла аргалар-биле быжыглаары эргежок чугула деп Совет чазактың баштыңчызы айыткан.

Бүгү социалистиг чурттар бот-боттарынга дузалажыр болгаш оон-биле кады колонизаторларның дарадыныдан хосталып турар азы хосталып апкан чурттарга ол чурттарның иштики херектеринге киришпейн дузалаар ролюн билир деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Ирак Республикага халдаар болгаш ону узуткаар дээш, Каттышкан Араб Республиканы чок кылыр болгаш эрги колонийжи ёзуну катап тургузарынга чогуур байдалды тургузар дээш америк болгаш англи шериглерни Ливанда болгаш Норданияда дүжүрген деп Н. С. Хрущев медеглээн.

Ынчалза-даа улустарның удурланыышкынының чалгыынга кыстыргаш, агрессорлар боттарының эжелекчи хөделиишкинин чажырып чаар ужурга таварышкан. Айыыл ам-даа узуткаттынмаан деп Н. С. Хрущев айыткан. Интервентилер ам хиреде доктаатты-нган. Олар боттарының идепкейлиг хөделиишкинин ам доктаады тыртып алган. Ынчалза-даа күштерниң мөөнүнээшкини үргүлчүлеп турар. Мындыг үе байдалда тайбыңга ынакшылдыг чүрттар эн-не серемчиленгеннинкинин дүжүрер болгаш англи шериглерни Ливанда болгаш Норданияда дүжүрген деп Н. С. Хрущев медеглээн.

АКШ-тың ажылдакчылары мурнунда боттарының колонизаторлар болуп турар ролюн ажыы-биле билинмейн турган болза, ам олар ол фактыны улустардан канчап-даа чажырып шыдавас апарган деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы демдеглээн. Англияның болгаш АКШ-тың империалистериниң аразында херек кырында кандыг-даа ылгал чок деп чүвени улустар ам тодаргай көрүп турар, чүге дизе боттарының национал хамаарышпас чоруу дээш демисежин турар бүгү чурттарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга удур оларның кайызы-даа боонун күжү-биле хөделип турарлар.

Ливанда болгаш Иорданияда америк болгаш англи шериглерни дүжүрген амгы үеде бедик деңнелге чөвүлел хуралдың перспективалары кандыгыл дээрзинин дугайында айтырыгга Н. С. Хрущев харыылааш, ол ужуражыышкынны болдурбас дээш америк удуртукчу ажылдакчылар бүгү-ле чүүлдерни кылып келген болгаш кылып турарлар деп медеглээн. Ынчалза-даа улустарның талазындан ам улам улуг ыйыдыышкынны көргеш, ужуражыышкынны үзер деп орадаҗыышкынының дугайын олар ажыы-биле чугаалавайн турар, ынчалза-даа ол угланыышкынче боттарының күжениишкинин чажырып, бедик деңнелге ужуражыышкынны шаптыктап турар дээр чергенин чүзүн-баазын нарын процедура айтырыгларын чогаадып турарлар. Тургустунган байдалга англичаннарның ролю АКШ-тыы-биле барык-ла дөмей.

Англичаннар болгаш американнар боттарының шериглерин Иорданиядан болгаш Ливандан черле үндүрер апаарлар деп бүзүрелин Н. С. Хрущев илереткен, чүге дизе ол чурттарның улустары боттарының сорулгазын чедип албааже черле ооҗургавас, ынчангаш колонизаторларның шериглери ол чурттардан чүдек бужар алдар-биле үнер.

Индия-биле найыралды калбартырынче болгаш бызыглаарынче Совет Эвилелиниң бүгү хемчег-биле чүткүн турарының дугайын Н. С. Хрущев чугаалааш, мурнунда совет авторларның чамдык ажылдарында Индияның чамдык ажылдакчыларының дугайында шын эвес бижиир чоруктар бар турган дээрзин демдеглээн. Боттарының чуртунга ылап-ла улуг кижилер болуп турган болгаш Индияны колонизаторлардан хосталыышкынын хөрөөнге кулак салыышкынны киргеш бүгү кижилерни чогууру-биле көргүзер төлээде, ол мурнуку шын эвес чорукту эдерин орадаҗыр бис деп Совет чазактың баштыңчызы чугаалаан. Бис оларның шылгарангай ажыл-чорудулгазының мурнунга мөгеер бис деп Н. С. Хрущев медеглээн. Чөөн чүктүн улустарының, оон иштинде Индияның улустарының дылдарын өөрениринче дыка улуг сонуургалды Совет Эвилелинде салып турар деп ол чугаалаан. Бистиң чурттарывыстың аразынга культурлуг харылзажылганы чииги-биле хөгжүдер төлээде, ол дылдарны билир кижилер бистиң чуртувуска хөй турарын күзеп турар бис деп Н. С. Хрущев немээн.

Колонизаторларга удур демиселге Индияның чаалап алган хамаарышпас чоруунун бүгү үре түңнелдерин Индияның улузу ажыглап шыдаар деп изиг күзээшкинин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы илереткен.

Совет Эвилелиниң экономиказын, оон моральдыгдаа, материалдыг-даа күжүн шериг хевири-биле кандыг-бир улуска хоралыг кылдыр кажан-даа ажыглавас деп Н. С. Хрущев түңнелинде чугаалаан. ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштери бодунуң чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалаар болгаш бүгү делегейге тайбыңны деткиир дээш турғустунган болгаш туруп турар деп Н. С. Хрущев айыткан.

Индий журналистер-биле эш Н. С. Хрущевтуң беседазы

Индий солуннарның болгаш журналдарның Москвада чоруп турар редакторларының болгаш ажылдакчыларының бөлүүн июль 29-та ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев хүлээп алган. Олар чепсегленгеннинкинин дүжүрер болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш Стокгольмга болган Бүгү-делегей конгрезинге киржип чорааш Москвага келгеннер. Беседа болуп турда Н. С. Хрущев индий журналистерниң айтырыгларынга харыылаан.

Улустарның тайбыңга ынакшылдыг болгаш хосталгага ынакшылдыг күзелдерин бистиң хүннеривисте барымдаалап көөрүн, күзевес киржи колониализмниң болгаш империализмниң политиказын ам-даа күзеп турар кижи төөгүнүң даштынче чайлаш чок октаттырар деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев медеглээн.

Улустар аразынга харылзааларның хөгжүлдезиниң перспективалары кандыгыл дээрзиниң дугайында айтырыгга Н. С. Хрущев харыылааш, «ам перспективаларны тодарадырын манааны дээре, чүге дизе күрүнелер аразында харылзаалар кризистиг байдалда туруп турар» деп ол чугаалаан. «Политикчилер бистерге улустар аразында харылзааларның хөгжүлдезиниң чорудулгазы кайнаар баарын—эжизинче азы багайынче баар бе дээрзин тодарадыр төлээде, ам кандыг-ла кезек үе херек»—деп Н. С. Хрущев немеп чугаалаан. Тайбыңга ынакшылдыг улустар дайынзырак колонизаторларга харыы бээр база дайынга болгаш колониализмге удур, тайбың дээш туржуп турар күштерни агрессорлар барымдаалап көөр апаар деп бүзүрелин Н. С. Хрущев илереткен. БАР-ның президентизи Гамаль Абдель Насер Москвага чораан үеде тайбынны болгаш араб чурттарның хамаарышпас чоруун хандырар төлээде бүгү хемчегленни алыры эргежок чугула деп дугурушкан дээрзин ССРЭ-ниң чазааның баштыңчызы демдеглээн. АКШ-тың болгаш Англияның агрессиязы-биле холбаштыр Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте турғустунган байдалды үнелеп көөрде бисте чөрүшкек чоруктар чок, бир дөмей билиишкинниг болган бис деп Хрущев чугаалаан.

Бүгү делегейге тайбыңны деткиир сорулга-биле ССРЭ-ниң, Индияның болгаш Чөөн чүктүн өске-даа чурттарының улустарының кады хөделиишкини кандыг хевирлиг болуп болурул деп айтырыгга харыылааш, Н. С. Хрущевтуң медеглээни:

«Ам кол чүве хөй-ниитиниң санал-оналы болуп турар, бүгү чурттарда улустар колонизаторларның кандыг-даа кажар аргаларынга алыспас апарган болгаш Чоокку база Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарынга удур барыын талакы чамдык күрүнелерниң агрессчи хөделиишкиннерин улам-на шиитпирлии-биле буруу шапкан. Интервентилериң шериглерин үндүрериң улустар шынгыы негээр, улустар аразының кандыг-даа айтырыгларын империалистиг аргалар-биле шиитпирлээр чорукту шуут узуткаарын күш харамнанмайн чедип алыр ужурлуг. Бир эвес доҗчузу-биле чугаалаар болза, бүгү-ле күрүнелериң аразынга харылзааларны оларның иштики тургузуг чурумундан хамаарылга чокка «Панча-Шиланың» принциптериниң үндезининге тургузарын чедип алыры эргежок чугула».

Улустарны дээрбедээр дээш өске улустарны өскээнештирерин күзээр колонизаторлар бар болгаш тайбыңны күзеп, колониализмни чөптүг эвес деп санап турза-даа, тайбың дээш демиселди колониализмни узуткаар дээш демисел-биле каттыштырып болур бе дээрзин билбес кижилер бар деп чүвени ылгап билир херек деп Н. С. Хрущев тайылбырлаан.

Бир талазында социалистиг чурттарның, өске талазында колония чораан чурттарның, а ол ышкаш колониализмден хосталып турар чурттарның аразынга харылзааларны күрүне-даа, ниитилел-даа шугумуби-биле бар-ла аргалар-биле быжыглаары эргежок чугула деп Совет чазактың баштыңчызы айыткан.

Бүгү социалистиг чурттар бот-боттарынга дузалажыр болгаш оон-биле кады колонизаторларның дарадыныдан хосталып турар азы хосталып апкан чурттарга ол чурттарның иштики херектеринге киришпейн дузалаар ролюн билир деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Ирак Республикага халдаар болгаш ону узуткаар дээш, Каттышкан Араб Республиканы чок кылыр болгаш эрги колонийжи ёзуну катап тургузарынга чогуур байдалды тургузар дээш америк болгаш англи шериглерни Ливанда болгаш Норданияда дүжүрген деп Н. С. Хрущев медеглээн.

Ынчалза-даа улустарның удурланыышкынының чалгыынга кыстыргаш, агрессорлар боттарының эжелекчи хөделиишкинин чажырып чаар ужурга таварышкан. Айыыл ам-даа узуткаттынмаан деп Н. С. Хрущев айыткан. Интервентилер ам хиреде доктаатты-нган. Олар боттарының идепкейлиг хөделиишкинин ам доктаады тыртып алган. Ынчалза-даа күштерниң мөөнүнээшкини үргүлчүлеп турар. Мындыг үе байдалда тайбыңга ынакшылдыг чүрттар эн-не серемчиленгеннинкинин дүжүрер болгаш англи шериглерни Ливанда болгаш Норданияда дүжүрген деп Н. С. Хрущев медеглээн.

АКШ-тың ажылдакчылары мурнунда боттарының колонизаторлар болуп турар ролюн ажыы-биле билинмейн турган болза, ам олар ол фактыны улустардан канчап-даа чажырып шыдавас апарган деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы демдеглээн. Англияның болгаш АКШ-тың империалистериниң аразында херек кырында кандыг-даа ылгал чок деп чүвени улустар ам тодаргай көрүп турар, чүге дизе боттарының национал хамаарышпас чоруу дээш демисежин турар бүгү чурттарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга удур оларның кайызы-даа боонун күжү-биле хөделип турарлар.

Ливанда болгаш Иорданияда америк болгаш англи шериглерни дүжүрген амгы үеде бедик деңнелге чөвүлел хуралдың перспективалары кандыгыл дээрзинин дугайында айтырыгга Н. С. Хрущев харыылааш, ол ужуражыышкынны болдурбас дээш америк удуртукчу ажылдакчылар бүгү-ле чүүлдерни кылып келген болгаш кылып турарлар деп медеглээн. Ынчалза-даа улустарның талазындан ам улам улуг ыйыдыышкынны көргеш, ужуражыышкынны үзер деп орадаҗыышкынының дугайын олар ажыы-биле чугаалавайн турар, ынчалза-даа ол угланыышкынче боттарының күжениишкинин чажырып, бедик деңнелге ужуражыышкынны шаптыктап турар дээр чергенин чүзүн-баазын нарын процедура айтырыгларын чогаадып турарлар. Тургустунган байдалга англичаннарның ролю АКШ-тыы-биле барык-ла дөмей.

Англичаннар болгаш американнар боттарының шериглерин Иорданиядан болгаш Ливандан черле үндүрер апаарлар деп бүзүрелин Н. С. Хрущев илереткен, чүге дизе ол чурттарның улустары боттарының сорулгазын чедип албааже черле ооҗургавас, ынчангаш колонизаторларның шериглери ол чурттардан чүдек бужар алдар-биле үнер.

Индия-биле найыралды калбартырынче болгаш бызыглаарынче Совет Эвилелиниң бүгү хемчег-биле чүткүн турарының дугайын Н. С. Хрущев чугаалааш, мурнунда совет авторларның чамдык ажылдарында Индияның чамдык ажылдакчыларының дугайында шын эвес бижиир чоруктар бар турган дээрзин демдеглээн. Боттарының чуртунга ылап-ла улуг кижилер болуп турган болгаш Индияны колонизаторлардан хосталыышкынын хөрөөнге кулак салыышкынны киргеш бүгү кижилерни чогууру-биле көргүзер төлээде, ол мурнуку шын эвес чорукту эдерин орадаҗыр бис деп Совет чазактың баштыңчызы чугаалаан. Бис оларның шылгарангай ажыл-чорудулгазының мурнунга мөгеер бис деп Н. С. Хрущев медеглээн. Чөөн чүктүн улустарының, оон иштинде Индияның улустарының дылдарын өөрениринче дыка улуг сонуургалды Совет Эвилелинде салып турар деп ол чугаалаан. Бистиң чурттарывыстың аразынга культурлуг харылзажылганы чииги-биле хөгжүдер төлээде, ол дылдарны билир кижилер бистиң чуртувуска хөй турарын күзеп турар бис деп Н. С. Хрущев немээн.

Колонизаторларга удур демиселге Индияның чаалап алган хамаарышпас чоруунун бүгү үре түңнелдерин Индияның улузу ажыглап шыдаар деп изиг күзээшкинин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы илереткен.

Совет Эвилелиниң экономиказын, оон моральдыгдаа, материалдыг-даа күжүн шериг хевири-биле кандыг-бир улуска хоралыг кылдыр кажан-даа ажыглавас деп Н. С. Хрущев түңнелинде чугаалаан. ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштери бодунуң чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалаар болгаш бүгү делегейге тайбыңны деткиир дээш турғустунган болгаш туруп турар деп Н. С. Хрущев айыткан.

Сорук киирикчи документ

Москваның «Кадыыр болгаш Маска» деп заводунуң цехтеринде Н. С. Хрущев биле Мао Цзэ-дунуң ужуражыышкынының дугайында беседалар чоруп турар. Металлургтар чугаалажыышкыннар дугайында ол дыңнадыгны сорук киирикчи улуг ужур-дузалыг документ кылдыр үнелеп турар. Дыңнадыгны парлап үндүрген «Правда» солунну агитаторлар эртен ажыл эгелээриниң мурнунда эккелген болгаш ол чүгүла документ-биле металлургтарны таныштырган. № 1 мартен цехинге эртенги ажылчынның кан эдилдирикчилериниң мурнунга агитатор эш Захаров чүве чугаалаан. Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дунуң Пекинге ужуражыышкынының дугайында материалдар-биле танышкаш, сталевар В. Клюев мынча деп чугаалаан:

— Бистиң чурттарның аразында харылзаалар хөгжүп турарынга бис өөрүп турар бис. Бистиң улустарывыс — акы-дүңмалышкылар. Бистиң чурттарывыстың экономиказын болгаш культуразын хөгжүдер талазы-биле бот-боттарывыска дузалажып келген болгаш дузалажыр-даа бис. Дайын кыпсыкчыларынга удур тайбыңны камгалаары дээш демиселде бистиң-биле кады бистиң идеелдиг эживис—социалистиг улуг Кыдат бар болуп турары кайгамчык чаагай. Агрессорларны сагындырып, оларга боданып миннир саңдарны чедирип турар Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың улустарының быжыг үнүнге бүзүрелдиг бис.

Бүдүрүлгениң прокатчиктери дыңнадыгны сорук киириишкиннинг чугаалажып көрген. «750» станның вальцовщиги И. Почепин мынча деп чугаалаан:

— Кыдат улус, совет улус ышкаш, капиталистиг кул ёзудан хосталгаш, аас-кежиктиг амыдыралды тургузуп турар. Национал-хосталгалыг демиселдиң тугун көдүрүп үндүрген бүгү чурттарның ажылчы чоннарының деткимчезин бистиң улустарывыс кезээде ап турарының ужуру ында. ССРЭ-ниң болгаш Кыдаттың улустары өске-даа чурттарның улустары ышкаш Араб Чөөн чүктүн чурттарында АКШ-тың болгаш Англияның интервенциязынга удур удурланын турар. Бистиң чурттарның улустарының күзел-соруунга дүүштүр эштер Н. С. Хрущев болгаш Мао Цзэ-дунуң ат салганы дыңнадыгда Американың база Англияның каржы агрессиязын буруу шапкан болгаш Ливандан база Иорданиядан шериглерин доп-дораан үндүрерин шиитпирлии-биле негээн.

Тайбыңның херээ быжыксын

Москваның Лихачев аттыг автозаводунуң коллективи ССРЭ биле КҮР-нүн өзүн турар найыралының чаа херечилелиниң дугайында Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дунуң Пекинге болган ужуражыышкынының дугайында дыңнадыгны кайгамчык улуг сеткил ханыышкыны-биле утказаннар. Н. С. Хрущев болгаш Мао Цзэ-дунуң ужуражыышкынының дугайында дыңнадыгны автозаводтың цехтеринге, килдистеринге, тудуг шөлчүгештеринге номчуп база беседаларны кылган.

Үе-дүптен бээр турун келген найырал совет болгаш кыдат улустарны холбаштырып турар деп улуг цех мастери эш Мочалин чугаалаан. Н. С. Хрущев биле Мао Цзэ-дунуң ужуражыышкыны ону база катап бадыткан турар. Американың Батыжыгаш Штаттары биле Англияның Ливанда болгаш Иорданияда үүлгедип турары боо-чепсектиг интервенцияны бис кыдат улус-биле кады чаңгыс эп-сеткилдиг буруу шаап турар бис. Чөөн чүктүн улустары боттарының хамаарышпас чоруу дээш демиселче көдүрүп үнгенин болгаш оларны үтер-боолар-даа, самолеттар-даа доктаадып шыдавазын агрессорлар билир ужурлуг.

Автозаводская кудумчуда хөй каът корпус тудуп турар тудуг участогунун дашчыларының бригадири эш Коловатов мынча деп чугаалаан:

— Совет болгаш кыдат акы-дүңмалышкы ийи улустарның үзел-бодалдары бүгү делегей байдалының айтырыгларынга дүгжүп турар. Ол болза бистиң өскүш эвес ёзулуг өңнүктеривис бар деп билип турар совет кижилер бистерни өөрүп турар. Бистер шуптувус бистиң күрүневетиң болгаш Кыдат Улус Республиканың тайбыңга ынакшылдыг политиказын ийи-биле деткиир, ынчангаш «бистиң найыралывыс, бистиң чаңгыс эвивис хүн бүгү база моон соңгаар-даа быжыксын, тайбыңнын херээ быжыксын!»— деп чугаалап турар бис.

Маадырлыг рейдиниң 40 чылы

УФА, 4. (СЭТА). Блюхерниң маадырлыг рейдизиниң 40 чыл болганын Башкирияның ажылчы чоннары демдеглеп турар.

В. К. Блюхерниң командыларыбиле Мурнуу-Уралдың партизан армиязы дайзынның тыылы-биле маадырлыг буза чүткүп эрткен, ол дээрге Төрээн чуртунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш совет улустуң демиселиниң алдарлыг төөгүзүнүң чарылбас кезии болуп турар.

...1918 чыл. Белорецкиниң, Стерлитамакскиниң, Троицкиниң, Тирлянкиниң, Юрюзанскийниң, Катаваскиниң, Богоявленскиниң ажылчыннарының, ядыы тараачыннарының болгаш Верхне-Уральскиниң база чурттакчылыг өске-даа черлериниң казактарының полктары тура-халыышкын кылган ак-чехтериниң болгаш ак-гвардейжи кезектериниң тыылынга ынчаарда кире берген.

Партизан кезектериниң командирлериниң болгаш төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы 1918 чылдың август 2-де Белорецк хоорайга болган. Кызыл армияның үргүлчүнүң хөделир кезектери-биле каттыжар дээш Кунгурже буза чүткүп эртерин ук чөвүлел хуралга шиитпирлээн. Ол рейд август 5-тен эгелээш сентябрь 14-ке чедир үргүлчүлээн. Ынчан партизаннар боттарынга орукту ажыдып албышаан, база колдуунда чүгле чыдалардыг, селемелерлиг тулушпушаан, Мурнуу Уралдың даглыг черлерин таварты 1500 верста узун орукту эртип, 20 шынгыы тулчуушкуннарга шыдажып үнгеннер. Ол походка организакчы алдарлыг рольду коммунистер ойнааннар. Мурнуу Уралга турган быдаргай партизан отрядтарын чаңгыс аай күш кылдыр каттыштырарынга база дайзынның өлөөн хөй күштерин чардыктырарынга ол маадырлыг поход дузалаан. Дайзынны дүрген чылча шаварынга ол база идиглиг болган.

Маадырлыг рейдиниң хөй нуруузу Башкирияның девискээрин таварып эрткен. Партизаннарның ол походунга турасказаткан делгелелерни бо хүннерде Башкирияның хоорайларында болгаш суурларында организастаан, беседаларны чорудуп турар. Сонуурганчыг сактыышкыннарын рейдиниң киржикчилери чораан партизаннар чугаалап турарлар. Революцияның киржикчилери чораан П. И. Феоктистов болгаш П. И. Рябов олар Белорецк хоорайның бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарынга база школаларның өөреникчилеринге солун беседаларны кылып бергеннер.

Партизан армиязының штабы турган бажында болгаш хоорайның соң-биле холбаалыг өске-даа черлеринге бижилгелиг самбыраларны тургузарын партияның Белорецк хоорай комитеди шиитпирлээн.

Ульяновскиниң нефтизи

УЛЬЯНОВСК. (СЭТА). Ульяновскиниң улус ажыл-агый чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар шинчилел өрүмнээшкиннинг Ортаакы-Волга конторазын Ульяновскиде тургускан. Конторанын кол геологу С. К. Натченконун СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалааны болза:

Ульяновск областың нефтизин шинчилээрин 10 ажыг чылдарның дургузунда чорудуп келген, ынчалзажок ол чүгле сөөлгү чылдарда боттуг түңнелдерин берген. Областың мурнуу талазында нефтилиг 6 черлерни ажыткан. Чамдык суургалардан нефть тывыжы хонукта каш он тонна чедип турар. Чамдык суургалар аттыгып чыдар. Областың соңгу-чөөн талазында Волганың ындында Мелеккестиң ыйгылы перспективтиг кол район болуп турар. Ында колдуунда-ла шинчилел ажылдары калбарып турар.

Дүжүт ажаап алыышкыны бүгү чуртта калбарган

Дүжүт ажаап алыышкынының угланыышкыны чөөн чүкче болгаш соңгу чүкче улам-на калбарып бар чыдар. Чылыг болгаш аас хүннер дүжүт ажаап алыышкынынга таарымчалыг болуп турар. Августуң бирге чедир чурттуң ховуларында 33 миллион гектар хире шөлдүн тараазы кестинген. Бүгү тарылга шөлүнүң үштүн ийи кезээнден хөй шөлде ажаалга ангылап ажаап алыышкынның аргазы-биле чоруттунган. Молдавияның, Украинаның мурнуу талазында, Соңгу Кавказта, Адакы Поволжьеде колхозтар тараа культураларының дүжүлүнүң сөөлгү ажаалгазын чорудуп турар. Чурттуң төп кара хөрзүнүг кезээнде тараа кезилдезиниң үшкү кезии доозулган. Сөөлгү хүннерде Москва чоогунда, Псков, Киров, Свердловск, Пермь областарда тараа кезилдези эгелээн.

Сибирьниң болгаш Казахстанның шингээттинген күр черлериниң районнарында тараалар быжып эгелээн. Новосибирск, Курган, Тюмен областарның ховуларында кезилде шагда-ла эгелээн. Сибирьниң болгаш Казахстанның шингээттинген күр черлериниң районнарында кол культура болур чазын тарыыр кызыл-тас быжып эгелээн. Чамдык черлерде кызыл-тастар быштак чем чедип турар. Удавас ол черлерте ажаап алыышкын база-ла эгелээр.

Казахстанда дүжүт ажаап алыышкынынга чурумчаан чаңчыл ёзугаар чурттуң хоорай аныяктары киржирлер. Чүгле Россия Федерациязының хоорайларындан безин чүс муң ажыг кижи ында чедип келген. Оларның хөй кезии ажылдаза чогуур черлериниң шагда-ла четкилеп келгеннер. Украинадан, Белоруссиядан, Грузиядан болгаш өске-даа республикалардан хөй-хөй аныяктар дүжүт ажаап алыышкынынче үнүпкеннер. Дүжүт ажаап алыышкынын дооскан чурттун мурнуу талакы районнарындан Казахстанче 10 муң хире дуржулгалыг комбайнерлер болгаш ацгылап ажаашкынның мастерлери чорупканнар.

(СЭТА).

Тараа белеткелдериниң планын Сталино область хуусаа бетинде күүсеткен

Сталино областың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге тараа сдарының база дужаарының чыл планын (кукурузаны санаваска) хуусаа бетинде күүсеткен. Күрүне складтарынга 21,8 миллион пуд тараана, оон иштинде 20 миллион пуд кызыл-тасты киирген. Эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге, ам 3,4 миллион пуд тараа хөй кылдыр белеткеттинген. Областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери пландан ажыр 6 миллион пудтан эвээш эвес тараана күрүнеге садарын база дужаарын шиитпирлеп алганнар.

Ставропольчулар боттарының сөзүн ээлээннер

Ставрополь крайның тараажылары чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү-ле ажылдакчыларынга үндүрген кыйгырыынга партияга болгаш улуска берген сөзүнге шынчы болбушаан, июльдуң 26-да тараа белеткелиниң планын 78 миллион пуд хемчээлдиг кылдыр күүсеткеш, августуң бирээге чедир 23,6 миллион пуд тараана күрүнеге дужааган болгаш саткан. Олар күрүнениң савазынга аазаан хуусаазындан 10 хонук буруңгаар 101,6 миллион пуд тараана, оон иштинде 92 миллион пуд кызыл-тасты уруп, тараа шөлүнүң гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 10 центнер дүжүттү ажаап алган.

Крайның колхозтары болгаш совхозтары боттарын үрезин-биле долдур хандырбышаан, магадылал болгаш мал чеми фондуларны уруп ап, колхозчуларның күш-хүннеринге тараана берип эгелээн.

Москваның дээди өөредилге черлеринде болгаш техникумнарында хүлээп алырының экзаменнери

Августуң 1-де дээди болгаш ортумак тускай өөредилге черлеринге хүлээп алыышкынның экзаменнери эгелээн. Оларны Москваның дээди техниктиг училищезинче, инженер-экономиктиг, энергетиктиг институттарже болгаш Москваның оон-даа өске 88 дээди өөредилге черлеринче кирип турарлар дужааганнар.

Бо удаанның хүлээп алыышкынының онзаланчак үүлү болза, дээди өөредилге черлеринге шуут-ла бүдүрүлге черлериндеи келген азы Совет Армияның болгаш Шериг-далай Флодунуң хүрээлецинден халажын келгеннерни бир дугаарында хүлээп ап турары болур.

Совет Эвилелиниң Телеграф Агентилелиниң корреспондентизи Москваның станок-инструменталдыг институдунга чораан. Оон бирги курстарынга бо чылын 600 ажыг кижини хүлээп алыр болгаш оларның хөй нуруузу бүдүрүлге черлеринге ажылдавышаан, өөренирлер. Ол институт эрткен чылга деңнээрге, дөрт катап хөй бүдүрүлгечилерни хүлээп алыр деп шиитпирлээн.

Августуң 1-де найыслалдың дээди өөредилге черлеринге 40 муң хире кижи экзаменнерни тутканнар.

МАЛ ЧЕМНЕРИ БЕЛЕТКЭЭРИНИҢ ПЛАНЫН ДҮРГЕН КҮҮСЕДИР

* * *

Ажылдың темпизин шиитпирлии-биле күштелдирер

Чөөн-Хемчик районнуң девискээринде сигеннинг үнүжү дескизи-биле өки болгаш ооң дүжүү улуг болуп турар. Ниитиниң малынга бөдүүн база шыктыг чемнериң бүдүн чартык азы ийи чылдарның курлавырын белеткеп болурунуң үндезини бар. Малга чемнер бүдүрүп белеткээриниң айтырыы көдээ ажылагыйның ажыл-ишчилериниң мурнунда соңгаарладып болбас ажылагый политиктиг кампания.

Районнуң колхозтары мал чемнериниң белеткелинче июньнуң ийиги чартында уурук-сууруктап киргилээн болза-даа, массалыг өгелөшкин районга июльдуң баштайгы он хонуунда өгелөөн. Колхозтар бо чылын ниитизи-биле 15 муң тонна сигеннни, 10.100 тонна силосту белеткээр планныг. Ол соруулганы бүдүн чартык азы ийи катап ажыр күүседип болурунуң аргалары көдээ ажыл-агый артельдеринде бар. Колхозтарның сиген шөлдеринде аттың сиген кезер 40 хире машиналары, тракторнуң сиген кезер 10 машиналары, 300 ажыг хол кадыырлары болгаш муң чыгыы кижи ажылдап турар. Ынчалзажок мал чемниң белеткели районда хожудаашкынныг чоруттунуп турар. Август 1-деги байдал-биле алырга, районга сиген белеткели 24,2 хуу, силос салыышкыны 8-ле хуу болуп турар.

Моон алгаш кеөрге, колхозтарның баштаар черлери, партия өге организациялары, көдээ Советтер политиктиг чугула кампанияны агаар-бойдустуң байдалынга чылдак каккаш, ала-чаагаарлаашкынче киргени тодаргай. Ооң чижээн чамдык колхозтардан көрүп болур. «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг, «Кызыл тараачын», «Коммунизмче орук», «Хорум-Даг» көдээ ажылагый артельдер мал чемнериниң белеткелинче июньну сөөлүредир киргилээн хирезинде август 1-ге чедир ажылдың темпизин шулуудадып чадаанар. Ылангыя Ленин аттыг колхоз (даргазы эш О. Дүдераа, парторганизация секретары эш Т. Сотпа, Ийме көдээ Советиниң даргазы эш Т. Осур) сиген кезилдезин 15,7 хуу, силос салыышкынын 10 хуу күүседкен. Бо колхозта мал чемнериниң белеткелиниң хожудап турарының чылдагааны бүгү-ле бар өргаларны четче ажыглавайн турарында болуп турар. Сиген кезилдезинде колдуунда аныяктар, ылангыя школачылар ажылдап турда, улуг кижилер ажылга үнмейн, массалыы-биле арагалаар чоруктар турган.

«Октябрь 30 чылы» колхозтуң удуртукчулары эштер М. Самдан, Н. Кылын-оол мал чемнериниң белеткелиниң хожудангай чоруун үеө-лээшкинге, агаар-бойдустуң ескедаа болуушкуннарынга чарбыттынып турары-биле ол колхозта байдал дендин оожум темпилиг болуп турар. Колхоз 2500 тонна сиген белеткээр планныг, август өгезинге чедир 315 тонна сигенни белеткеп, планының 12,6 хуузун күүседкен. 1500 тонна силос салыр тургаш, килограмм-даа силос салбаан. Сиген кезер машиналар, холдуң чепсек-херекселдери четче ажыглаттынмайн турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш О. Ширинди, парторг эш О. Шыңгыр-оол сиген белеткелинче бүгү күштерни киргенин медеглеп турза-даа, ол колхоз 726 тонна сигенни белеткеп, планының 22-ле хуузун күүседкен, 2000 ажыг тонна силос белеткээр тургаш, өлче кирбээн болгаш чаржынчыг көргүзүүлүг болуп турар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш О. Ойдупаа, партия өге организациязының секретары эш Т. Торжу, Хөндергей көдээ Советиниң даргазы эш Агбаан-Шыырап мал чемнериниң белеткелин организасчок өгелөөнинің түңнелинде 35 хүннеринің дургузунда сиген белеткелин 20,1 хуу күүседип, 218 тонна силосту салган. Аңаа июль 25-тен бээр силос салыышкыны чоруттунмаан. Сигенчилер ортузунда партийжи-политиктиг ажылды парторганизация багай тургускан. Агитаторларның ажылы көзүлбейн турар, лозунгулар, туктар бригадаларда чок. Бо дугайын эш Доржу—сигенчилер чангыс черге турумчуваа чүве болганда, лозунгулар, туктар, ескеаа кеску агитация кылдынмас боор-дур—деп шын эвес тайылбыр кылырын ораладжып турар. Күш-ажылдың организастыы эң кошкак тургустунганы-биле сигенчилер ажылга орай үнер болгаш ажылды өрте-ле соксаткаш, аалдарынче чаныр турары ында чаңчыл болган. «Хорум-Даг», «Октябрь 40 чылы» колхозтар силос салыышкынын амга чедир өгелеөөн.

«Большевик» колхозта мал чемнериниң белеткелиниң темпизи өдөөн шалыпкын чоруп турза-даа, кижи күжүн бо ажылче четче организаставайн турары-биле кестинген болгаш кургаан сигеннерни белери, сараттаары озалдап, аңаа күш четинмейн турар. Ынчангаш кестинген сиген белдүнмейн чаъсчаашкынга өткеш, чыдып бакшыраа турар.

Чадаананың машина-трактор станциязының дирекциязы (директорнуң хүлөөлгезин күүседип турар эш Н. Дубовцев) колхозтарда тракторлар-биле сиген кестирер машиналарның долу, бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хандырбайн турар.

«Коммунизмче орук», «Большевик», «Хорум-Даг» болгаш өске-даа колхозтарже чоруткулаан тракторнуң сиген кезер машиналары үргүлчү үрелип турар. «Коммунизмче орук» колхоз бо чылын 3300 тонна сиген белеткээр, ынчаарга колхоз баштаар чери амгы бар тракторнуң сиген кезер бир машиназының кырынга немей 2-ни бээрин дилеп турда-ла МТС дирекциязы ол дилегни херекке албайн, бар машиналарны өскээр чоруткулаан. «Хорум-Даг» биле «Большевикче» чоруткулаан тракторнуң сиген кезер машиналары үргүлчү үрелгеш, эдиишкинге турганы-биле 20 хире хонуктарда ажылдаваан. Тракторнуң болгаш ооң сиген кезер машиналарының артык кезектери чедиштпес чорук—ажылга шаптыктап турар. Колхозтарже техниканы чоруп кааш, ооң-биле оожургап олуруп каар чаңчылын МТС дирекциязы уламчылап турар.

Колхозтар баштаар черлери айтырыг тургузарга, эш Дубовцевтиң чептүү-биле шиитпирлеп бербезинден мал чемнериниң белеткелинге чамдык шаптыктар таваржып турар. Чижээ, «Большевик» колхозтуң даргазы эш Т. Төгүс сиген бөлер трактор дырбаажындан бээр дугайында МТС дирекциязынга айтырыг тургузарга, «сеңээ техниканы берип каан бис, ынча дыка диленип турган хөрөөнер чок» дээш, эш Дубовцев тодаргай харыы бербээн.

Мал чемнериниң белеткелиниң чорудулгазын чоокта болуп өртөн районнуң партия активинге чугаалашкаш, малга бөдүүн болгаш шыктыг чемнер белеткелиниң чорудулгазында улуг четпестерни илереткен. Сиген, силос белеткелиниң талазы-биле колхозтарга четпес дузалажып, удуртулганы күштелдирбейн кошкак негелде салып турар дээш партактив СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретарлары эштер К. Дилгижек, В. Горшков, райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш М. Базыр-оолдуң адынга шыңгыы шүүмчүлелди кылган.

Мал чемнериниң белеткелин дүжүт ажаап алыышкыны массалыы-биле өгелөөриниң бетинде доозар дээш көдээниң бүгү ажыл-ишчилерин эвилелдээри болгаш күш-ажылды шын организастаары колхозтар баштаар черлериниң, партия өге организацияларының, көдээ Советтериниң чугула сорулгазы болур.

М. СЕВЕН.

«Шынның» корреспондентизи.

* *

Ак-Чыраның шынаазында

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң девискээри Ак-Чыраның улуг делгем шынаазында бо чылын өзүт-сиген кончуг чаагай үнгени-биле ында бригадаларның кескен сигени өки дүжүттүг болуп, хүн бүрү сараттарны салып турар.

Колхозтуң кышкы үеде инек фермаларының турар кол участогу болганда Ак-Чыраа унунга ында Сарыг-Хөлге хөй санныг мал чемин чыл бүрүде белеткеп турар.

Бо чылын колхоз баштаар чери малга четчир санныг сигенни, силосту ол черге хөйү-биле белеткеп кылыры-биле сиген ажылы өгелөөн хүннеринден өгелөөш хөй санныг кижи күжүн, техниканы четчелеп тургускан.

Ак-Чыраа бригадазында 40 кижи, 30 аттар, 4 сиген машиналары ажылдап турар. Ак-Чыраның Сарыг-Хөл бригадазында 38 кижи, 15 аттар, «ДТ-54», «ДТ-15» деп тракторлар 6 сиген кезер машиналыг ажылдап турар, ол ийи бригадалар сеөлгү хүннерге чедир 26 сараттарны тургузуп, 500 ажыг тонна силосту салганнар. Ол бригадаларны Бюрбю, Балган олар өки удуртуп, ында ажылдап турар хөй санныг аныяктарның ортузунга культура-массалыг ажылдарны өки чорудуп, тус-тус кижилерге чедир планныг даалгаларны берген ажылдап турар. Ак-Чыраа шынаазы хөй санныг ымыраа-сәәктиг болганы-биле ажылдаары дыка берге, ындыг болза-даа ында бригадалар боттарының мурнунда салдынган хүлөөлгелин чедишкинниг күүседир дээш кызымак ажылдап турар. Ол бригадаларның составында комсомолчуаныяктар хостуг шактарында хол бөмбүүн ойнап, шыдыраалап, шашкалап, солун номнарны, солуннарны база номчуп турар.

Сиген ажылы өгелөөнден бээр бригадаларның хураларын 2—3 удаа өртирип, мурнакчыларны илередип, оларга өртектиг шанналдарны тывыскылаан. Ол ышкаш өки ажылдап турар кижилерни, бригадаларны агитхуудустарынга бижип, четпес ажылдап турар кижилерни мурнакчыларның деннелинге чедирер дээш боттуг хемеглерни ап турарлар. Чоокта чаа ол ийи бригадаларга культура килдизиниң кино машиназы четкеш, бир хондур, чаа журналдарны, кинону көргүскен.

Сиген бригадазынга Өвүр райпозунуң автолавказы үргүлчү барып, чугула хереглелдиң бараннарын чедирип, бригадаларның кежигүннериниң чагыгларын багай өвес күүседип турар. Сиген бригадазында колхозчулар Ээренгей, Бомбура, Кара-оол, Сүгежик, Мый-оол, Шакааажык, Кан-Төмүр, Карамай олар хүн нормаларын 100—130 хуу күүседип, өки ажылдап турар. Ол ышкаш колхозтуң Торгалыг бажында организастап тургускан сиген бригадалары база-ла багай өвес ажылдап турар.

Колхозта мал чеми сиген белеткээр ажылда чедишкиннер-биле кады чамдык четпестер барын демдеглээр ужуралыг. Колхоз баштаар чери, партия өге организациязы баштайгы үеде үндүрген сиген бригадаларынга аъш-чемни болгаш машинанын кывар, чаар материалдарын четпес хандырып турган. Моон соңгаар шак ындыг четпестерни болдурбазы чугула. Колхозта партия өге организациязының секретары (эш Седен) сиген бригадаларынга барып турза-даа лекция, беседаларны ховар кылып, бригадаларга тук, лозунгуларны аспайн турар.

Сиген белеткээр бригадаларга партияның полит-кижизидилгелиг ажылын күштелдирип, сиген планын кыска хуусаада күүседиринче бүгү-ле бар күштерни долузу-биле организастаары чугула.

Д. СПИРИН.

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң Азас-хөлде сүт-бараан фермазының саанчызы Кол Хуралбай бодунга быжыглаан 12 инектеринден хүннүң-не 93 литр сүтту саап ап турар.
Чурукта: Саанчы Кол Хуралбай.

Фото В. Лутковтуу.

Колхозта кызыл өг

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозта көжүп чоруур кызыл өг организастаттынган бээр ажылы өки өгелөөн. Кызыл өг Ак-Хемниң Адыр-Бажында сүт-бараан фермазынга болгаш малчыннар ортузунга туруп келген. Ам ол колхозтуң сиген шөлүнде, Бүзегде № 1 хову бригадазында келген. Ында дыка хөй аныяктар болгаш школачылар ажылдап турарлар. Кызыл өгнүң хандырылгазының дугайында колхозтуң баштаар чери (даргазы эш Дайгыранза) сагыш салып турар. Кызыл өг баштай бичии майгынныг турган болза, ам аңаа улуг майгынны, он ажыг чиик алюминий сандайларны берген. Ооң өгелекчизи Алексей Шыдыраа колхоз төвү-биле аргыжып, солуннарны болгаш журналдарны эккеп, чөн-биле беседаларны чорудуп турар. Ооң дузалакчызы, 8 класстың өренникчизи Монгуш Бонгар-оол кежээлерде колхозчуларга солун тыва, орус ырларны, танцыларны гармоньнуң үделгези-биле ойнап берип турар. Гитара, доошпуулуурлар, шыдыраа четчир бар.

Ам мында кинону база көргүзүп өгелөөн. Аныяктар ажыл сөөлүнде колхоз төвүнче чоруп шүүдевейн, дыштанылгазын кызыл өгде өки өртирип турарлар.

Н. ХЕМЕР-ООЛ.

Ажылдың темпизин улам дүргедедир

Сиген белеткели улус ажылагыйында чугула кампания болур. Ниитиниң малынга четчир, бедик хоолулуг чемни белеткеп алыры дээш демниг күш-ажыл Бии-Хем районнуң сиген шөлдеринде кидинне түлүктеп турар. Ажылдың бүдүгүрү, өки шынары дээш чарыш бүгү черлерде калбарган, бригадаларда, звеноларда болгаш мал фермаларында кижи бүрүзүн улам сорук киирген.

Партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды дынзыттышаан, ажылдың графити дээш удуртулганы өкижиткениниң түңнелинде район сиген белеткээриниң планын июль 30-де 34 хуу, а силос салырын—34,6 хуу күүседкен.

Ажылдың баштайгы он хүннеринде темпи кошкак турган, илерээн четпестерни чайладырынга боттуг хемчеглер алдынган. Моон түңнелинде июль 20-ден 25-ке чедир сиген белеткээриниң планы 13 хуу, силос салырының—12 хуу немешкен. Дараазында беш хонукта көргүзүг оон-даа бедөөн. Тодаргайлаарга сиген 1763 тонна (14 хуу), а силос 2461 тонна (16 хуу) немешкен.

Күш-ажылды шын организастап, удуртулганы өкижиткениниң Ленин аттыг колхозта (даргазы эш Мучаев) мал чеми белеткээр ажыл районнуң өске колхозтарындан мурнап турар. Июль 30-де медээ өзугаар алырга ол колхоз сиген планын 46,3 хуу, а силос салырын 75,1 хуу күүседкен. Моон-биле кады ажыл шупту черлерде дески эвес, чамдык колхозтарда дыка хожудан турарын база айтыр херек.

Сигеннинг үнүжүнүн-даа талазы-биле районнуң өске колхозтарының девискээринден ылгал чок, кижи күжү болгаш техника талазы-биле база демей тургаш-ла «Хадын» колхоз (даргазы эш Виелиев) сиген белеткээриниң планын чүгле 24 хуу, силостуун 7 хуу күүседкен. «Партияның XX съездизи» колхоз (даргазы эш Зиберов) оон база дээрелевес, сиген чүгле 26 хуу, а силос—12 хуу күүседтинген. Удуртулганың шак ындыг байдалы-биле моон соңгаар эптежип болбас.

А. АГБАН.

29 агитаторларны тургускан

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тыванның 5 чылы» колхозунуң партия организациязы (секретары эш Даржаа) мал, чер ажылының янзы-бүрү адырларында ажылдап турар колхозчуларда 29 агитаторларны быжыглап тургускан.

Агитаторлар беседаларны, солун номчулгазын колхозчуларның ортузунга доктаамал чорудуп турарлар. Ылангыя коммунист О. Казай-оол партия организациязының даалгазын ак-сеткилдиг күүседип турар.

М. ЧҮЛДҮМ.

Кырган колхозчунуң күш-ажылы

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу Х. Бичеңей боду назылап кыраан-даа болза, колхоз бүдүрүлгезинин ажылынга идепкейлиг киржип турар.

Сиген ажаап алыышкынынга хереглээр 50 ыяш айыырларны, 30 дырбааштарны чазап кылган, ам дүжүт ажаап алыышкынынга хереглээр хүүректерни, малдыырларны белеткеп турар.

К. ОРТУНАЙ.

1100 тонна силос белеткеттинген

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозу 1080 тонна силос салыр планныг турган. Сиген кезеринге таарымча чок боранныг хүннерни база ажыглап тургаш, июль 27-ден өгелеп август 4-ке чедир 1100 тонна силосту черлик өт-сигеннерден салып кылган.

Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Чавыдак, партия организация секретары эш Семис-оол, хову бригадазының бригадири эш Енданг-Самбуу колхозчуларның күш-ажылын шын организаставышаан, силос салыышкынын уламчылап турар.

Дүжүттү аңгылап ажаап алыры—тараа чыылдазын көвүдедириниң чугула курлавыры

Колхозчу көдээ ажаап алыышкынның түлүктээшкининде кирген. Чурттуң мурнуу чугунде тараа кевилдези чоруп турар. Районнар кевилдеже удаа-дараалаштыр кирип турар. Украинаның болгаш Молдавияның, Ставропольдуң болгаш Кубаньның, Ортаа Азияның болгаш Закавказьениң колхозчулары болгаш совхозтарының ажылчыннары байлак дүжүттерни улуг көдүрлүүшкүн-биле ажаап ап турар.

Бо чылын улуг-улуг шөлдерде өстүрген бедик дүжүттериниң дугайында ховулардан кааш турар өөрүшкүлүг медээлерни совет кижилер сеткил ханыышкыны-биле уткып ап турарлар. «Ыяавыла дужаалгаларны болгаш МТС-териниң ажылдааны дээш натура төлевирин дүжүрер дугайында, көдээ ажылагый продуктуларын белеткээриниң чаа чурумунуң, өртектериниң болгаш негелдериниң дугайында» СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлери-биле сорук кирген көдээниң ажыл-ишчилери бүгү дүжүттерни кыска хуусаада база чидириг чокка ажаап алыр, күрүнеге тараа садарын чаа белеткел өртектерин өзугаар организастаар дээш бүгү-ле күжениишкиннерин салып турарлар.

Дүжүт ажаап алыышкыны—көдээ ажыл-агый чылының эң-не харыысалгалыг үеси, чүге дээрге ол совет көдээниң миллион-миллион ажылдакчыларының күш-ажылын, көдээ ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрерин көвүдедири дээш оларның демиселин алдаржыдып турар. Кезилдени чедишкиниг чорударының, тарааның ниити чыылдазын дыка өстүрериниң эң чугула негелдези болза тараа культураларын аңгылап ажаар депшилгелиг аргазын калбаа-биле ажыглаары болур.

Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларынга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо чылдың январьдагы Кыйгырыында тарааның аңгылап ажаап алыышкынын 1958 чылда эң калбак хемчээлге ажыглаар деп көдээниң ажыл-ишчилерин кыйгырган. Дүжүт ажаап алыышкынын ол депшилгелиг арга-биле чорударда көдээ ажыл-агый ам машиналар-биле чедиштир чепсегленген. Тараа культураларының бүгү тарылгаларын бо чылын аңгылап ажаап алырының аргазы бар. Ол болза дүжүттүң чидириин дыка кызырар база чүс-чүс миллион пуд тараану колхозтарга болгаш күрүнеге немей бээр деп Кыйгырыгда айытган.

Тараанын ажаап алыышкынын аңгылап ажаап алыр арга-биле организастаарының байлак дүжүлгазы бистиң чүртүвүста сеөлгү чылдарның дургузунда мөөннеттинген. Ол метод өртөн чылын дыка хөй республикаларга ажыглаттынган болгаш болуп бүрүн бүзүреттирген. Россия Федерациязының колхозтарынга болгаш совхозтарынга ол метод онза калбаа-биле нептереттинген, аңгылап ажаап алыышкынбиле аңаа тараа культураларының тарылгаларының барык чартык кезин ажаап алдынган. Аңгылап ажаап алыышкынны массалыг ажыглаанының түңнелинде Кубаньның колхозтары өрткен чылын 10—12 миллион пуд тараану немей алганнар. Ставрополь крайга аңгылап ажаап алыр арга-биле миллион ажыг гектар тараа культураларын ажаап алган. Ол болза ажаап алыышкынның хуусаазын кызырар, а кол чүве —он миллион пудтан эвээш эвес тараану чидириген камгалап алыр арганы берген.

Аңгылап ажаап алыышкын Сибирьде калбак ажыглаашкынны алган. Ол арга Сибирьге шиитпирлиг ужур-дузалыг болуп турарын дуржулга көргүскен. Ужуру чүдел дээрге, Сибирьге тараа ажаап алыышкыны күскү чазшкыннарның үеи-биле болгаш өрте дүжер соок-биле үргүлчү капсырлажып турар. Тараану аңгылап алырын дыка хөй колхозтар болгаш совхозтар тараанын ниити чыылдаларын көвүдедириниң эң чугула курлавыры деп санап турарының ужуру ол. Ону ындыг дээрзин Красноярск крайның тараажыларының дуржулгазы тодаргай көргүзүп турар.

Өрткен чылын крайга августуң төнчүзүнде, сентябрьның өгезинде-ле соок дүжүпкен турган. Крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының бадыткап турарын өзугаар алырга, бир өвес шуут комбайннап кезин алыр чүве дээш, колхозтар болгаш совхозтар тараанын быжарын маназаш, аңгылап ажаап алыышкынны ажыглаваан болза, тараа культураларының тарылгаларының чартыындан хөй ол соокта өлүп калыр турган. Ынчангаш чүгле аңгылап ажаар арганы ажыглаанны дүжүт ажаап алыышкынын шуут комбайнаарынга көөрде он хонук өрте өгелөөр арганы берген. 1957 чылда Красноярск крайга аңгылап ажаар арга-биле тараа культураларының бүгү тарылгаларының 80 ажыг хуузун ажаап алган. Ооң түңнелинде колхозтар болгаш совхозтар 30 ажыг миллион пуд тараану немей алганнар. Сибирьниң байдалдарынга аңгылап ажаап алыышкын деп чүл дээрзи мындыг болуп турар-дыр!

Ажаап алыышкынның депшилгелиг методун ажыглаанындан улуг ажыкты Казахстанның, Алтай крайның, Кемерово, Новосибирь, Иркутск болгаш өске-даа областарның колхозтары болгаш совхозтары база-ла алганнар.

Ажаап алыышкынның аңгылап ажаар аргазы колхозтарга болгаш совхозтарга улуг экономиктиг ажыкты берип турар. Ол дугайын мурнакчыларның —Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчилериниң дуржулгазы тодаргай херечилеп турар.

Ол депшилгелиг арганы нептереткениниң алдынган экономиктиг ажыкты көргүзүп турар сантүңнерни «Сибирь» павильонда калбаа-биле көргүскен. 1957 чылда Сибирьниң ийи крайы болгаш чеди областары аңгылап ажаар арга-биле 12 миллион 567 муң гектар тараа культураларын ажааган. Алтай крайның Белоглазовский районунуң совхозтары ажаап алыышкынның аңгылап ажаар аргазын ажыглап тургаш, 179 муң 500 центнер тараану чидиригден камгалап алган ийикпе, азы гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 2,2 центнер тараану немей чыып алган. А ол-ла крайның Топчихинский районунуң дөрт колхозтары 48 муң центнер тараану чидиригден камгалап алган ийикпе, азы гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 2,3 центнер тараану немей чыып алган.

Омск областың Кормиловск районунуң «Юрьевский» совхозу аңгылап ажаап алыышкынның ачызында бир центнер тараанның бот-өртөөн 3 рубль 14 копеекке чедир кудулаткан. Алтай крайның Белоглазовский совхозунда тараану арыглаарынга чарыгдалдар планга удур 57 хуу кудулаан.

Аңгылап ажаар кезилдени ажыглаарынга экономика талазы-биле ажык-дузалыы чүгле чыгдынган дүжүт-биле эвес, харын ажаап алыышкынны чорударынга күш-ажыл биле, өт-хөрөнгинин чарыгдалдары-биле база үнелеттинип турар. Аңгылап ажаап алыышкынының артык шынары оон ынай чүдел дээрге, тараану сайгарып ажылдап турда, күш-ажыл чарыгдалының дыка кызырлырында болур. Оорталай овааламаш бастырган тараа үргүлчү арыг, курган болур, ынчангаш ону элеваторже азы колхозтуң тараа складынче дораан-на чорудуп турар. Овааладан бастырган соонда алдынган тараану арыглаарынга көөрде, шуут комбайнаашкындан алдынган тараану арыглаарынга күш хүннери ийи катап хөй чарыгдаттынары бадыткаттынган. Аңгылап ажаар аргага үнген хөй эвес немелде чарыгдалдар тараанын бедик чыылдазы-биле дедир эгиттинип келир.

Бо бүгү фактылар болза тараану аңгылап ажаар арга-биле ажаарының экономика талазы-биле маргылдаа чок ажыктыының дугайын чугаалап турар.

Аңгылап ажаап алыышкын өгелөөриниң үеин шын шилип алыры кончуг чугула. Мурнакчы колхозтар болгаш совхозтар аңгылап ажаап алыышкынче тараа быштак чемге чүгле кирип, ооң шыгы 35—42 хуу хемчээлге туруп турда кирип турар.

Муң-муң колхозчу болгаш совхозчу механизаторлар дүжүттүң салымчолунуң дугайында сагыш салбышаан, ажаап алыышкын ажылдарын дүрген чорударынче боттарының күжениишкиннерин угландырып турар. Ооң-биле чергелештир олар ажаап алыышкынны аңгылап чорудар арганы нептередиринче онза кичээнгейни салып турар.

Кубаньның дыка хөй механизаторлары техниканы улам-на бүрүн ажыглаарынга өзулуг чогаадыкчы инициативаны үндүрүп турар. Кубаньның сураглыг комбайнери Иван Лазарев ийи подборщиктер-биле дерип каан комбайнны калбаа-биле ажыглап турар.

Кубаньның механизаторларының сөзү ажыл-херектен карышпайн турар. Олар ам тараа кезилдезин түлүк чорудуп турар. Чүс-чүс механизаторлар техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарының өзулуг үлегер-чижээн көргүзүп турар. Усть-Лабинск районнуң Сталин аттыг колхозунда лафеттиг жаткалар ийи өөлчег-биле ажылдап турар. Ында жатка бүрүзү-ле хүнде ортумаа-биле 30 гектарны ажаап турар, а мурнакчы механизаторлар Иван Семенов биле Алексей Судиеев хүн бүрүде-ле 40 болгаш оон-даа хөй гектар кызыл-тасты кезип турар. Ол-ла районнуң «Кубань» колхозунда механизаторлар Николай Атаманюктуң, Юрий Селезневтуң, Иван Евконуң ажаап алыышкын агрегаттары гектар бүрүзүнден-не 40 болгаш оон-даа хөй центнер тараану бастырып турар. Кубаньның белеткел пунктуларында хөй-хөй миллион пуд тараа кирип турар. Элеваторларже тараанын шуужуушкуну хүн бүрүде улам-на өзүп турар.

Колхозтарның өнчүзүнде шилчип келген техниканы билдилиг ажыглап тургаш, Ставропольдуң колхозчулары тараанын байлак дүжүттерин база-ла бедик көдүрлүүшкүн-биле ажаап ап турар. Воронцово-Александровск районнуң Киров аттыг колхозунда тракторист М. Еременко биле машинист В. Ларюшкин аскылыг болгаш лафеттиг жаткалардан база «Беларусь» деп трактордан тургустунган агрегады-биле бир хүнде 114—119 гектар бүзүн тараан арбайны кестирип турар. СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпиринге харыы кылдыр механизаторлар агрегаттың бүдүрүкчүлүүн хүнде 130 гектарга чедир көдүрер деп сорулганы боттарының мурнунга салганнар. Оларның үлегер-чижээн өске механизаторлар база өдөрип турар.

Казахстанның карак четпес кур черлериниде байлак дүжүт быжып турар. Бо чылын республикага 23

Тараа хүлээп алыр пунктуда

Шагаан-Арыгның тараа хүлээп алыр пунктузунуң коллективи 1958 чылдың чаа дүжүдүнүң тараазын хүлээп алырынга мурнуку чылдарныындан артык белеткенген. Пунктунуң бодунда бар электростанцияның электрошимчедикчизинге немей бо чылын ийи шимчедикчини тургускан, электросварка база бар апарган. Кол улуг складтың механизациязын, тараа арыглаар, курсадыр машиналарның механизмнерин хөделдирип ажылдадырынга электри кол күш бодуп турар. Тараа хүлээп алыышкынының үезинде электростанцияны дүн-хүн дургузунда ажылдадып болур. Чүге дээрге өөлчег-биле ажылдаарынга таарымчалыг электрошимчедикчилер бар.

Пунктунуң девискээринде бо чылын кылдынган, адаганштаан, кырын шифер-биле шыпкан, адаанда черин асфальтылаан 400—500 тонна хире тараазны харугда уруп болур шөлчүгеш турун турар. Ооң кожазында база-ла ындыг шөлчүгеш бар. Өртке удур хөрекселдер четчеленнинген болгаш 50 кубометр ишкир хемчөөлдиг улуг оңгарны казып, быжыглап кылгаш, аңаа база ынча хемчөөлдиг сугну сордуруп киирген.

«Кусбаз» деп тараа курсадыр 2, «СЗС-2» деп бир машиналар ажылдарынга белен. Оларның кайызыда бир шакта 2 тонна тараазны курсадыр. Сушилкалар механизаттынган. Каан изиг хүннерде чадагай шөлге тараа курсадырынга хереглээр 25 кезек улуг брезентилер бар. Пунктунуң лабораториязы белен, 3 лаборантылар, тараа курсадыр мастерлер 4 кижи тускай өөредилгени эртип турар.

Чаңгыс угда 10 тонна тараазны деңзилээр бир автодеңзиниң септелгези доозулган, ооң ыцай тараа деңзилээринге хереглээр бараан деңзизи 2 бар. Пунктунуң ажылдакчылары хол-биле ажылдаар янзы-бүрү херекселдерни белеткеп алган болгаш бүгү складтарның дезинфекциязын дооскан. Бир эвес колхозтардан шыгы, богу эвээш тараалар кирип турар болза, тараа хүлээп алыр пункт дүн-хүнде 150—200 тонна тараазны хүлээп ап болур. Районнуң 9 колхозтарының, «УТКА 25 чылы» совхозтуң, Чаа-Хөл районнуң чамдык колхозтарының күрүнеге белеткеп киирер тарааларын Шагаан-Арыг пунктузу хүлээп алыр.

К. КУНДУП,

Улуг-Хем район.

Шахтёрлар хүүнүнге уткуштур

Дагжыларның байырлалы «Шахтерлар хүүнү» чоокшулап орар. Элегестиң шахта эргелелиниң дагжылары байырлал хүүнүнге күш-ажылчы чедишкиннериг ужуражыр дээш бо хүннерде күженишкиннериг ажылдап турарлар.

Шахтерлар боттарының байырлалынга биче эвес белектерлиг ужуражырлар. Элегестиң шахта эргелели чартык чылдың бүдүрүлге онаалгазын 117,0 хуу күүсеткен. Бүдүрүлге черинiң үш шахталарының иштинден хөмүр даш тывыжының талазы-биле «Кызыл-Хавак» Шахтазы (начальниги эш Швайко) чартык чылдың планын 121,6 хуу күүсеткеш, эки түңнелдиг болган.

Социалистиг чарышка бирги черни алыр дээш өөлчег бүрүзү багай өвес ажылдаан. «Кызыл-Хавак» шахтазында мастерлер Пашковский биле Шумковка удуртқан өөлчеглер хөмүр даш тывыжының ай онаалдазын доктаамал 130—140 хуу күүседип келгеннер.

Доннуң дуржулгалыг шахтеру Николай Мамайның патриоттуг эгелээшкинин бистиң дагжыларывыс детківишаан, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни алганнар: хөмүр даш казыкчызы өөлчег иштинде нормадан дашкаар 2—3 тонна хөмүрнү казып тывары, а хөмүр даш сөөртүкчүлери 5—10 вагон хөмүрнү артыка сөөрттүрү дагжыларның социалистиг хүлээлгезинде бижиттинген. Шахтерларның сөзү ажыл-херектен карышпайн турар. Шахта эргелелиниң дагжылары эштер Патракеев, Чагар-оол, Морозов, Клепиков болгаш ооң-даа өскелер өөлчегниң дургузунда нормадан дашкаар 2—4 тонна хөмүр дашты казып үндүрүп турарлар.

«Кызыл-Хавак» шахтазында комсомолчу-аныяктарның өөлчөө (бригадири комсомол организациязының секретары эш Рязанов) бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, өөлчегниң дургузунда нормадан дашкаар 25—30 тонна хөмүр дашты казып үндүрүп турарлар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салыышкынының ачызында шахтерларның материалдыг чаагай байдалы хүн бүрү экижип турар. 1958 чылдың дургузунда Элегестиң шахта эргелелиниң ажылчыннары 6—7 шактыг ажыл хүүнче чоорту шилчиирлер. Ол ажылды бүдүрүлгениң организастаашкынын экижиткениниң үндезининге болдурар.

Кызырган ажыл хүүнче шилчиири-биле чергелештир хөмүр даш тывыжын мурнукузундан эвээжеттпес, харын көвүдедир сорулга-биле чамдык организастыг хемчеглер алдынар. Ылаңгыя ажылчын күжүн ийи кол шахтага мөөңнээш, конторга ажылдакчыларының санын кызырары көрдүнген.

Партия болгаш чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр бүдүрүлгениң эде организастаашкынын чедишкинниг иштирлевишаан, хөмүр даш тывыжының чыл планын хуусаа бетинде—декабрь 5 те бүрүн күүседир дээш шахта эргелелиниң ажылчыннары кызымаккай ажылдап турарлар.

Л. БЕРЕУЦИН,

Элегестиң шахта эргелелиниң начальниги.

ЭРТКЕН ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН ТҮҢНЕЛ КЫЛЫР

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бистиң областың школалары 1957—58 өөредилге чылында аныяктарны коммунистиг ёзуга кижизидер талазы-биле көскү чедишкиннерни чедип алган.

Өөредилгениң шынарын алырга. ооң хуузу мурнуку өөредилге чылырдан 1.1 хуу өскен. Кызыл хоорайның, Таңды база Өвүр районнарның школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңнели белик болган.

Таңды районнуң Хадын, Кара-Булун, Уургайлыг, Межегей школалары. Каа-Хемниң Копту, Белбей, Ойна, Сонгу-Аржаан школалары, Барыын-Хемчик районнуң Час-Адыр база Бай-Тайганың Чинге-Каът школалары өөредилге чылын чаңгыс-даа багай демдектиг өөреникчи чок болуп дооскан. Бир эвес эрткен өөредилге чылын 167 башкылар өөредилге шынарын 100 хуу кылдыр дооскан турган болза, 1957—1958 өөредилге чылында ындыг башкыларның саны 215 чедир өскен. Оларның аразында эштер Горностаева (Туранның № 1 школада). Оюн (Торгалыг чеди чыл школазында), Донгак (Бора-Тайга школазында), Кара-кыс (Алдан-Маадыр школазында), Байкалова (Шагаан-Арыгда) болгаш өске-даа башкы ажылының мастерлери бар болуп турар.

1957—1958 өөредилге чылында башкылар коллективтери, улус өөредилге органнары өөредилгениң амыдыралдан хоорук чоруун узуткаар дээш шиитпирлиг хемчегларни ап келген. Школаларның материалдыг баазазын быжыглаар талазы-биле алдынган хемчеглерниң түңнелинде политехниктиг өөредилгени боттандырар талазы-биле ажыл эвээш эжижээн. Политехниктиг өөредилгени боттандырар дээш, 67 ортумак база чеди чыл школаларында өөредилге мастерскаялары болгаш школа чанының дуржулга участоктары тургустунган. Кызылдың № 1, 9 база 7 школаларында, Чадаананың № 2 школазында чаңгыс аай хевирниң мастерскаялары тургустунган. Кызыл хорайның школаларынга өөредилге мастерскаяларын тургузарынга ыяш заводу, тудуг трези, типография, септелге заводу база өске-даа бүдүрүлге черлери эвээш дузаны чедиргеннер.

Күш-ажыл кичээлериниң шынарын бедидеринге башкылар билин бедидер институттуң эрттирип турары семинарлар улуг рольду ойнап турар. Күш-ажыл кичээлдери Кызылдың № 7 (башкызы эш Лебедев), № 10 (башкызы эш Шатохин), Чадаананың № 2 (башкызы эш Ковитун), Тээлиниң ортумак (башкызы эш Тумен-оол), Бора-Тайганың чеди чыл (башкызы эш Кара-Сал) школаларында бедик шынарлыг эртип турар. Ол школаларның өөреникчилери программада көрдүнген ыяш болгаш демир-биле кылыр ажылдарга өөренип, янзы-бүрү амыдыралга херектиг стол, сандай дээш, өске-даа чүүлдерни кылып турар болгаш чазаныр, узаныр арга-ларга өөренип ап турарлар.

Эрткен чылдарга деңнээрге школаларда үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агай практикумнарының башкылаашкыны эвээш эжижээн. Бо талазы-биле Кызылдың № 1, 3, 7 школалары, Туранның № 1, Хову-Аксының, Чадаананың № 2 ортумак школалары эки түңнелдерни чедип алган. Бо школаларда практиктиг кичээлдер эрттирер эки дериттинген кабинеттер бар. Кызылдың № 1 база 7 школаларының 60 өөреникчилери, Турап школазының 5 өөреникчилери автомашина чолаачылаар эргени чедип алганнар. Бо чорук өөреникчилерни күш-ажылга чанчыктырарынга база өөреникчилериң келир үеде бодуңуң ажылдаар мергежилин шилип алырынга улуг ужур-дузалыг.

Бо чайын барык-ла областың бүгү школаларынга өөреникчилериң чайгы бүдүрүлге практиказын организастап чоруткан. Туранның № 1. Кызылдың № 1, Чадаананың № 1 база 2, Шагаан-Арыгның № 1 база 2 школаларынга бүдүрүлге практиказы эвээн организастыг эрткен.

Эрткен чылдарга бодааргa интернаттарда кижизидилге ажылының шынары көскүзү-биле бедээн. Эки түңнелдерни Шагаан-Арыг, Турап школаларының интернаттары көргүзүп турар.

ВЛКСМ-ниң XIII съездизиниң өөлүнде школаларда пионер болгаш комсомол организацияларының ажылы көскүзү-биле эжижээн. Пионерлер болгаш школачылар школа девискээрлерин, колхозтар төптерин ногаанчыдар, демир чыр, чаш малдар өстүрер дээн ышкаш чугула хөй-ниити ажылдарынга идепкейлиг киржин турар. Улуг-Хем, Эрзин, Чөөн-Хемчик районнарның пионер болгаш комсомол организациялары бо талазы-биле солун ажылдарны кылып турарлар.

Школаларның ажылында бар чедишкиннер-биле чергелештир улуг четпестер бар турганын демдеглээри чугула. Чаа-Хөл, Тес-Хем, Сүт-Хөл, Каа-Хем болгаш Бин-Хем районнарның школаларында өөредилгениң шынарын хуу талазы-биле алырга эрткен өөредилге чылындаазындан кудулай бергенин айтыр херек.

Чаа-Хөл районнуң школаларында өөредилге шынарының деңнели эңне куду, үүгле 69,8 хуу болган. Өөредилгениң шынары ол районнуң Булуң-Терек чеди чыл школазында 67,7 хуу, а Ак-Туруг ортумак школазында—69 хуу болган. Бо чорук болза ол школаларның ажылын экижидер талазы-биле СЭКП райкомунуң база райкүүскомнуң чедир хемчег албааны-биле, ук школаларның директорлары эштер Шыдыраа, Балчыр оларга чогуур негелде тургуспааны-биле болдунгулаан. Мооң-биле чергелештир ук школаларга областың улус өөредилге киллизиниң инспекторлары чаңгыс удаа өвес чоруп келгеш, школаның башкыларынга болгаш удуртукчуларынга боттарының берген саналоналарын өй-шаанда хынап көрбөөн үүлдер бар.

Чамдык өөреникчилериң билинiң куду болуп турарының коя чылдаганы—уроктуң шынарының кудузунда, өөреникчилериң дараачының клазынче шилчидилгезин шын өвес чоруткынында, кижизидилге ажылының кошкаанда база школа болгаш улус өөредилге органнарының ажылдакчыларындан башкыларның ажылын чедир хынап, оларга боттуг дуза чедирбейн турарында болуп турар.

Политехниктиг өөредилгениң айтырыгларын областың чамдык школаларынга кошкак шиитпирлеп келген дээрзин демдеглээри чугула. Чамдык Ээрбек, Суг-Аксы, Кызыл-Мажалык, Кызылдың № 6 школаларынга күш-ажыл кичээлдери эрттейн келген болгаш бо эртемни өөрениринiң программазы күүсеттинмээн. А чамдык Кызылдың № 2 школа дээн ышкаш школаларга бар турган хөрекселдер, станоктар кандыг-даа ажыглал чок болуп чыдып келгени окта шын өвес.

Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агай үндезининериниң программазы Чаа-Хөл, Суг-Аксы, Тээли ортумак школаларында база күүсеттинмээн.

Школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынары башкыларның идей-теоретиктиг болгаш ниити билинiң деңнелинден кол хамааржыр. Хөй санныг башкылар партия чырыдыышкынының бөлүмнеринге өөренип турган болгаш ооң түңнелинде бодуңуң ажылынга эки түңнелдерни чедип алган.

Бо чылын эң баштай-ла В. И. Ленинниң, Н. К. Крупскаяның, А. С. Макаренконуң педагогика талазы-биле ажылдарын өөренир семинарлар тургустунгулаан. Обласка 9 ындыг семинарлар тургустунган болгаш аңаа 187 башкылар киришкен. Бо семинарлар коммунистиг кижизидилгенин сорулгаларын болгаш аргаларын ханызы-биле билип, оны амыдыралга ажыглаарынга башкыларга улуг дузаны чедирген.

Мооң-биле чергелештир чамдык Кызыл-Арыг, Барлык дээш, өске даа школаларга политөөредилгенин бөлүмнери тургустунмаан. Башкыларның ниити билиин база оларның тускай эртеминиң талазы-биле билиин бедидеринге заочный өөредилге улуг ужур-дузалыг. Ынчалдаа бо буже бо ажылда канчаар-даа аажок улуг четпестер барын демдеглээри чугула. Бо чылын чайгы сессиягa Кызылдың башкы институдунга 380 заочник башкылар (чаа хүлээп алганнарны санаваска) келир ужуулуг турган. Сессиягa эвээн хөй башкылар келбейн барган болгаш өөредилге планын үүгле 219 башкы күүсеткен.

Кызылдың башкы училищезинге келзе чогуур 417 башкылардан 270 кижи келген болгаш үүгле 214 кижи өөредилге планын күүсеткен. Бо чорук болза үстүнде ады үнген өөредилге черлериниң директорлары эштер Селеменев, Кызыл-оол, облоно (эш Болдур-оол) оларның бо ажылды чедир организаставаанын көргүзүп турар. Мооң-биле чергелештир чамдык Өвүр, Бай-Тайга дээш, өске даа районнарның удуртур организастары, улус өөредилге органнары башкыларны чайгы өөредилгеже кошкак хаара тутканын демдеглээри чугула.

Бай-Тайга, Өвүр болгаш өске-даа чамдык районнарның школаларының интернаттары идик-хеп-биле чедир хандыртынмаан турган турбуже, ук районнарның садыг органнары школаларны хептиң чогуур ассортиментизи-биле хандырарының хемчеглерин кошкак ап келген.

Партия болгаш чазак бүгү-ниитиниң өөредилгезинче школа назылыг уругларны хаара тударынче улуг кичээнгейни салып турар. Ынчаарга чамдык район организастары, областың улус өөредилге киллизи бо айтырыгже кошкак кичээнгей салганының хараазы-биле эвээн хөй санныг уруглар школаже хаара тутпаан болгаш өөредилге чылының дургузунда школадан үнүп чоруткан болуп турар. Бо талазы-биле Барыын-Хемчик, Таңды, Улуг-Хем, Бай-Тайга районнарның удуртур организастары кошкак хемчег алганын демдеглээри чугула.

Эрткен чылдың чазыгларын өөренип көргеш, бо айтырыгны башкыларның удавас болур август чөвүлел хуралынга чугаалажып көрбүшаан, тодаргай хемчеглерни алыры улус өөредилге киллистериниң, школа удуртукчуларының болгаш башкыларның чугула сорулгазы болур.

В. СОДУНАМ,

СЭКП обкомунуң инструктору.

Комсомолчуларның колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы киржилгези

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» көдээ ажыл-агай артелинде 110 ажыг колхоз комсомолчулар, 70 ажыг аныяктар колхоз бүдүрүлгезинде идепкейлиг киржин турарлар.

Колхозчу амыдыралды улам эжижидер дээш комсомолчулар болгаш аныяктар боттарының эгелекчи саналдарын комсомол комитединiң бюрозунга, боттарының хуралдарынга үргүлчү-ле үндүрүп келген. Ол саналдарны партия организациязы болгаш колхоз баштаар чери изиг-биле деткип турар. Бо чылын колхоз дыка хөй чаа тудугларны чорударын төлевилээн.

Ол тудугларның ыяш материалдарын болгаш школаның база өскедаа албан черлериниң одаар ыяжын белеткээр ажылды чорударын комсомолчулар болгаш аныяктар боттарынга хүлээнип алганнар.

Январь айның чыылама соогу турза-даа, тудуг ыяжы белеткээр 12 кижи, одаар ыяш доораар 18 кижи составтыг комсомолчуларның болгаш аныяктарның ийи бригадалары тайгаже үнүп, аңаа чылыг казанактар туткулап алгаш, хайныышкынныг ажылдан эгелээн. Бригадаларны комсомолчулар М. Күнзен, Д. Карандаш олар удуртуп турган. Колхоз баштаар чери оларга аттарны, автомашиналарны, аъш-чемнидаа бүрүн хандырып берген. Эзим, каскактар иштинден машина оруунче чудуктар үндүрери ындыг-ла белен өвес болдур ийин. Ынчалзажок кышкы оруктарны аштап турган бис.

Комсомолчу тракторист Х. Шыдыраага берге онаалгалар таваржып турган болза-даа, кадыр, каскак черлерге улуг кара тракторнуң тудазын ол быжыг туткаш, эки башкарып турган. Аттар-биле эң берге черлерден чудуктарны чер агынче үндүрериңге эштер Арагачы, Хомушку, Сарыг-оол, Орба, Өнүгү олар онза мергежээннер. А машина оруунда чудуктарны суурже киир сөөрттүр ажылды комсомолчу чолаачы Х. Калдар-оол, чудуркчулер С. Кечил, Д. Мижит-оол, И. Манчак-оол, И. Төгүс-оол, Х. Дамдын-оол олар эрестиг күүседип турганнар.

Бо-ла бүгү хайныышкынныг ажылдың түңнелинде 15 муң кубометр тудуг ыяжын, 2500 кубометр оттулар ыяшты белеткээринге комсомолчулар кол күш болган.

Колхозтуң хоочун тудугжуларының аразында аныяк салгакчылар хөйү-биле өзүп орар. Артель баштаар чериниң кежигүнү комсомолчу Д. Санчы-оол колхозтуң тудуг бригадири. Эштер Д. Чалзын, Х. Серенот, С. Доржу, Х. Чүзүн, К. Дамба, Х. Шертей-оол, Сайын-оол олар хоочун бызаңчыларның болгаш столларларның деңнелинге чедир тудугнуң уран аргазынга мергежип алган. Олар мурнакчы дуржулгазыбиле өске бүгү аныяктарга улуг дузаны чедирип турарлар. Хайныышкынныг ажылдың түңнелинде артельдиң тудугжулары бо чылын тудар 20 чуртталга бажыңнарының, эмнелге пунктузунуң, интернаттың, улуг бажыңнарының, автомашина гаражының болгаш культура-амыдыралдың өске-даа тудугларының ханаларын кертип тургускулаан болгаш чамдык бажыңнарны ажыглалда киргеннер. Олар тудуг талазы-биле боттарының мурнунда турсуунган сорулгаларны күүседиринге шиитпирлиглер.

Артельдиң мал ажылында 100 ажыг колхозчуларның иштинде 23 комсомолчулар, 14 аныяктар ажылдап турар. Булуң сүт-бараан фермазында саанчылар шупту комсомолчулар, оларның ажылын үүгле чаңгыс улуг саанчы эш Нордуп башкарып турар.

Ферманың дуржулгалыг аныяк саанчызы К. Даг инек бүрүзүнден чартык чылда 570 кг ажыг сүттү сагган. Комсомолдуң 40 чылынга алдар кылдыр инек бүрүзүнден чылда 1200 кг сүт саарын хүлээнген комсомолчулар С. Бичелдей, Х. Бак-Көк олар кайызы-даа 500—500 кг сүттү, а К. Бадарчы Д. Чечекмаа олар 450—450 кг сүттү сагганнар. Дуржулгалыг коммунист эш Даваа удуртқан ферманың комсомолчу коллективи сүт бүдүрериниң планын чедишкиннинг күүседип турар.

Комсомолчуларның болгаш аныяктарның 40 кижи составтыг бригадазы эш Күнзениң удуртулгазы-биле июнь айда дүк кыргылдазының агрегадынга ажылдаан, кыска үениң дургузунда 8940 ажыг баш хойларның дүгүн кыргып, 10670 кг дүктү күрүнеге белеткеп берген. Бригаданың кежигүннери Д. Өшку-Саар 990 ажыг, И. Дамдын, С. Анаң оларның кайызы-даа 620—620 хойларның дүгүн машина-биле кыргааннар.

Хову ажылынга аныяктар улуг киржилгелиг болган. Ында 40 ажыг комсомолчулар, 30 ажыг аныяктар ажылдан турарлар. Эвр-Хавак хову бригадазын комсомолчу-аныяктар бригадазы деп адаанды-даа шын. Ол бригаданың кежигүннери 1350 га тараа культураларын кыска хуусаа иштинде тарып дооскаш, 85 га черниң хараганын, бүгү арык-бугаларның үүнүн чогуур үезинде аштап доосканнар. Бо ажылга комсомолчулар Орба, Калдар-кыс, Балчыр-оол, Кадыр-оол, Ончушмаа, Алдын-оол суглар онза кызымаккай чоруун илередип турар.

Чалыы назыныглар хайныышкынныг ажылче кедүрүлгге мурнунда четпес ажылдыг турган комсомолчулар болгаш аныяктар ам мурнакчыларның ортузунче шилчин кирип турар апарган. Чижээ, Х. Озук мурнунда чалгаа, арагачы диртип чоруан. Эш-өөрүнүң чагыг-сүмелерин үнелеп көргеш, ол ам мурнакчыларның бирээзинге санаттырган.

Комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүнери бо чылын чаагай дужүтту алырын хандырганнар. Олар амгы үеде ажаан алыышкынга белеткенмишаан, ниитиниң малының быжыг чем-суурун белеткээр ажылды хайныышкынныг чорудуп турар. Бо чугула ажылды дужүт ажаан алыышкынынга дапкырлаштырбайн, кыска хуусаа иштинде доозар дээш бүгү колхозчуларбиле кады олар шиитпирлиг ажылдап турарлар.

Д. ЧҮЛДҮМ-ООЛ.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозунуң баштаар чери 1958—59 өөредилге чылында ында чеди чыл школазының одаар ыяжын белеткеп бээр дугайында дуржулганы кылган. 800 кубометр ыяшты аъргада белеткээн.

Өөредилге чылы эгелээри чоокшулап келгенде одаар ыяшты школа хериминче сөөрттүрү негеттинин турар.

Н. ООРЖАК.

• • •

«Алдан-Маадыр» көдээ ажылагай артелиниң баштаар чери тараазны малга чидиртпес дугайында кошкак хемчег ап турар. Суурда чурттакчыларның хууда ажыглалында малы хайгаарал чогуунуң ужурунда тараазны сыспа базып, чип турар. Кадарчылары Мандан-оол, Канан-оол олар тараазны малга чидиртпес дугайында кичээнгей салбайн турар.

К. ДАДАР-ООЛ.

• • •

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң почта дажыкчызы Шыырап чоннуң харылзаазын чугула көрбейн турары четпес. Ылаңгыя ыракта чурттап турар малчынларның чагыглары черле чедиртинмейн турар. Суурда турум чурттакчылар безин чагыгларын 3—4 хонук озалдадыр ап турары ховар өвес таварылга.

Чөнүң харылзаа ажылын экижидер дугайында айтырыгны колхоз баштаар чери шиитпирлээр үе келген.

Д. ХОМУШКУ.

Райпода тудуг ажылы

Өвүр райпозу бо чылын чуртталганың болгаш культура амыдыралдың тудугларын организастыг чорудуп турар.

Райпонуң ажылчыннары үш аал иштн чурттаар чаа бажыңнын, райпо конторазынга улаштыр клубту, кызыл булуңну тудуп турарлар.

Бо тудугларны бызаңчылар ноябрь 1-де доозар деп шиитпирлээннер.

М. ЧАКТАР.

Хайгааралга алза чогуур

«Алдан-Маадыр» колхозта эмнелге чери бичин тар бажыңда турар болгаш аарыг кижилер аңаа сыңмарлажын турар. Кижи эмчилериниң чурттаар бажыңнары шуут чок. Эмчилер үр үениң дургузунда өске кижилер бажыңнарынга чурттап келгеннер. А чамдык таварылгаларда олар мырыцай эмнээр эми-биле кады чурттап турарлар.

Колхозта эйнелгениң 6 өрээл бажыңының ханалын тудуп эгелээнден бээр ам барык 2 чыл четкен. Ол тудугну колхозтуң баштаар чери четчир материалдар-биле хандырып бербейн турары-биле ажыглалга киргерп иргеттинин турар.

Ынчангаш бо эмнелге черниң бажыңын дургени-биле ажыглалга киргери иргеттинин турар.

Б. ОНДАР.

РЕДАКЦИЯЖЕ БИЖИП ТУРАРЫ

Донбасстың алдарлыг шахтёру Николай Мамайның эгелекчи чоруун ёзугаар Туранның райүлетпүр комбинадының (директору эш Костенков) ажылчыннары хүн бүрүнүң нормазын ажыр күүседир дээш чарышты калбартпышаан, июль айда продукция бүдүрер планын хуусаа бетинде күүседирин чедип алганнар.

Бодунуң хүн бүрүде нормазын чедир күүсетпес чаңгыс-даа ажылчын райүлетпүр комбинадында ам чок. Бедик көргүзүглерни ылаңгыя ажылчыннар Котельников, Маады Кургек, Тырбылев олар чедип ап турарлар.

Т. НИКОЛАЕВ.

• • •

Таңды районда Сосновка суурнуң почтальону эш Фалелеева бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, чоннуң чагаан солунларын, журналдарын болгаш оларга келген чагааларны, телеграммаларны, шилчидилгелерни саат чокка чедирип берип турар.

Мурнакчы почтальон эш Фалелеева почта тарадылгазын үлегерлиг организаставышаан, мал фермазының ажылдакчыларының ортузунга солун номчулгазын чорудуп турар апарган.

О. СУВАН.

• • •

Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхозтуң төвүн ийи чыл бурунгаар радиожуткан-даа болза, радист Доолай-оол ол ажылын эрткен чылдың октябрьда каапкаш, чоруй барганындан бээр радио дамчыдылгазы соксаан. Радио техниказын эки билир кижини тыпкаш, радио дамчыдылгазын экижидер дугайында колхозчуларның чөптүг негелдезин артель баштаар чериниң даргазы эш Тойлуг-оол, партия организациязының секретары эш Мижит-Доржу олар хандырбайн турарлар.

М. ДӨҢГҮР-ООЛ.

• • •

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчулары бедик дужүт өстүрүп алырынче кичээнгей салып, тараазның чайгы ажаалгазын экижиткен.

Тараажылар Дүмбүң, Седип-оол, Ензак, Карма, оон-даа өскелер суггарылганы эки шынарлыг чорутканнар. Тараа үнүжү эки, бедик дужүт ажаап алыры чигзиниг чок. Суггарылганы чоруткан 360 гектардан аңгы черлерде суггарылга уламчылап турар.

Н. ОКАШТАЙ.

• • •

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчулары Моол Арат Республикага улустуң революциязының 37 чыл оюнуң байырлалынга уткуштур Завкын аймактың Баян-Уула сумузунда «Чыргаланды» каттышкан ажылагай черинге белек кылдыр чурттталганың бир бажыңын тудуп бергеннер. Байырлалдың хүүнде бүрүн дериг херекселдиг эки шынарлыг туткан бажыңны СЭКП Эрзин райкомунуң секретары эш Чимба, райүүском даргазы эш Аракчаа, бөлүк бызаңчылар Нам-оол, Ликтиви, Каваа, Бадарчы олар хүлээдип берген.

Совет колхозчуларның берген белээнге харыы кылдыр моол өңүктер «Коммунизмче орук» колхозка 2 тевени белекке бергеш, моон соңгаар улам эп найыралдыг чурттаарын күүсээннер.

У. ДАКАА.

миллион гектар черниң тараа культурларын, ооң иштинде 19 миллион гектар кызыл-тасты кезер ужурлуг. Ажаап алыышкынның депшилгелиг аргазының артык шынарларынга бүүрээш, Казахстанның тараажылары бо чылын бүгү тараалларны чүгле аңгылап ажаап алыр деп шиитпирлээннер. Ховулларже 49 муң жаткалар болгаш 90 муң хире комбайннар үнген. Республиканың дыка хөй тараалар ажыл-агыйлары тараазны депшилгелиг арга-биле ажаап алырының улуг дуржулгазын алганнар. Чөөн-Казахстан областың совхозтары эрткен чылын кезилдениң аңгылап ажаар аргазын калбаа-биле ажыглааннар. Олар бо чылын тараа культураларының бүгү шөлүн аңгылап ажаар арга-биле ажаап ап турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Шеманаихинск район Соединиң чанында көдээ ажыл-агай инспекциязының кол агроному Н. Ефимов ол арганың дугайында мынча деп чугаалап турар:

— Аңгылап ажаап алыышкын бо чылын биске чүү бээрил? Бистиң санаанывыс болза чидиригден миллион хире пуд тараазны, а тараа арыглаашкынынга болгаш курсадыышкынынга 600 муң күш-хүннерин камнап ап болур бис. Тараа бүдүреринге чарыгдалдар колхозтарга 7200 муң рубльге чедир кызырлыр, камнап алган тараазны саткаш, 12 миллион хире рубльди алыр бис. Районнуң Колхозтары болгаш совхозтары 20 миллион хире рубльдиң камналгазын алыр.

Ажаап алыышкынныг аңгылап ажаар аргазының чүгле чаңгыс районга бээр ажыы шак ындыг-дыр. А ол, республикага ниитизи-биле чүү бергидегил ынчаш? Республиканың комбайнерлериниң болгаш машинистериниң чөвүлел хуралының киржикчилери боттарының кыйгырыынга ону санаары берге өвес деп бижип турар: бир эвес республиканың колхозтары болгаш совхозтары 1958 чылда бүгү 23 миллион гектар тараазны аңгылап ажаар арга-биле ажаап алыр болза, чүгле ооң ачызында 280—300 миллиондан эвээш өвес пуд тараа азы кур черлерни шиитгээдириниң мурнунда 4—5 чылдарны катай алырга Казахстанның дужаап турган тараазы ышкаш, ол хире тараа камнаттынар.

Поволжье, Сибирьниң, төп кара хөрзүниүг зонаның областарының база чурттун өске-даа районнарының колхозтары болгаш совхозтары тараазны аңгылап ажаар дешилгелиг арга-биле ажаап ап турар. Аңгылап ажаап алыышкынны ылаңгыя чурттуң чөөн талакы районнарынга ажыглаарының чедишкини, кезилдеге бүгү техниканың болгаш кадрларның белеткели ында кайы хире чогуур өйүнде доозулганындан, ажаап алыышкынның ажылчын планнарын кайы хире тода эки бодап кылганындан, ажылагай бүрүзүнүң бүгү кур күштери болгаш арга-лары кайы хире шын өөренип көрдүнгениниңден, Мурнуу чүктүң механизаторларының дуржулгазын кайы хире өөренип, нептеретканинден бүрүнү-биле хамааржыр.

Дужүттү аңгылап ажаар арга-биле ажаап алыры—тараазны чидиригден камгалаар, ооң ниити чыылдазын көвүдедир болгаш чүс-чүс миллион пуд тараазны немей садып алыр арганы күрүнеге бээр.

П. АЛЕКСЕЕВ,
М. ЗАМЯТИН.

„Улуг улустарның улуг чаңгыс эви“

Эштер Н. С. Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужуражыышкынын даштыкыда канчаар үнелеп турары

Эштер Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуннуң Пекинге ужурашканының дугайында медээни бүгү чурттарның хөй-ниитизи кайгамчык улуг сонуургал-биле уткаан. Даштыкы парлалга ол ужуражыышкынның дугайында дыңнадыгның текстизин парлап, ол эң чугула документини калбаа-биле тайылбырлап турар.

Кыдаттың «Женьминь жибао» солун өске-даа солуннар-биле кады төөгүлүг ужуражыышкынның түңнелдерин бүрүнү-биле деткип турарын илергейлеп турар. Солуннуң мурнуку үүлүнде бижээни болза: «Эштер Мао Цзэ-дуннуң болган Н. С. Хрущевтүң Пекинге болган ужуражыышкыны бүгү делегейниң улустарының тайбыңны камгалаар дээш база агрессияга удур демиселинге кайгамчык улуг ужур-дузалыг. Бөгүнгү делегейде кижи төрелгетенниң барык үштүң бири чурттакчы чоннуг ийи улуг күүнелер—Кыдат биле Совет Эвилели хол-холдарындан туттунчуп алган турар болгаш тайбыңны камгалаарынга база национал-хосталгалыг шимчээшкинни деткиринге, дайынның болгаш агрессияның империалистиг политиказынга удур демиселге ниити күженишкиннерни салып турар. Ийи чурттарның партияларының болгаш чазактарының сырый чаңгыс эви—тиилеттирбес, шиитпирлиг күш ол».

«Империалистиг агрессияга удур, бүгү-ниити тайбыңны камгалаар дээш демиселге Совет Эвилели—тайбыңның чөленгиижи кыдыр бүгү улустарга хүлээп көрдүнген. Бистиң республикавыс баштайгы хүннеринден эгелээш-ле тайбың дээш демиселдиң мурнуку шугумунда Совет Эвилели-биле хол-холундан туттунчуп алган турар. Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң хүн келген дудум быжыгып турар күчүзү, бистиң партиявыстың, чазактарывыстың болгаш улустарывыстың аразында найыралдың, эвилелдиң болгаш кайы-кайызынга дузалажырының хүн келген дудум хөгжүп, быжыгып турар харылзаалары бүгү-ниити тайбыңны камгалаарының кайгамчык улуг фактору болуп турары чигзиниг чок. Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң удуртукчуларының амгы ужуражыышкыны Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдың, эвилелдиң болгаш кайы-кайызынга дузалажырының харылзааларын улам-на быжыглаар» деп ол солун бижээн.

Эштер Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужурашканының дугайында дыңнадыгны бүгү кижи төрелгетен кайгамчыктыг улуг сонуургал-биле уткаанын Болгарияның «Народна младеж» солуну «Улуг улустарның улуг чаңгыс эви» деп мурнуку үүлүнде бижээн.

Бүгү делегейниң улустары, оларның-биле кады болгар улус, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның Ливанга болгаш Иорданияга удур чепсектиг агрессиязын Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың кадыгдошкун буруу шапканын бүрүнү-биле деткип турар деп ол үүлде чугаалаан. Дыңнадыгда чөшүү-биле айытканын ёзугаар алырга, национал-хосталгалыг шимчээшкин алдыртайн бурунгаарлаар болгаш колониализмниң үези дедир ээлбес кылдыр эрте берген, колониалдыг тергииделди хевээр артырар болгаш дедир ээлдирер дээр кандыг-даа орааланыышкыннар бүрүп дужүүшкүнге таваржыр!

Ол төөгүлүг документини тайылбырлавышаан, Софияның радиозу болгар улус делегейде күштерниң деңзигүүрүнүң дыңнадыгда бердинген анализи база тайбынга болгаш хосталгага ынакшылдыг бүгү күүнелерниң болгаш улустарның демиселинде турар хереенің чайлаш чок тиилээринге ында илереттинген долу бүүрел мырыңай шын деп санап турарын онзалап демдеглээн. «Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерьниң өскедаа улустары-биле кады тайбың болгаш социализм дээш быжыг болгаш чайгылыш чок демисежип турар болгар улус база ол бүүрелге бүрүнү-биле каттыжып турар» деп болгар радионуң тайылбырлакчызы бижээн.

Польшаның «Трибуна люду» солуну ужуражыышкын дугайында дыңнадыгны «Совет Эвилели биле Кыдат бедик деңнелге чөвүлел хуралды сонгаарладыышкын чок чыылдырарын болгаш Ливандан база Иорданиядан даштыкы шериглерни үндүрерин негеп, араб улустарның демиселин деткип, агрессияның калбарыышкынынга удур кичээндириги кылып турар» деп эгенин адаанда парлаан. Делегейниң амгы байдалының кончуг чугула айтырыгларын үреттиң онза ханызындан байдалга чугаалашкан болгаш ийи талалар үзел-бодалдарының долу чаңгыс эптиин айытканнар дээрзин ол солун онзалап демдеглээн. АКШ-тың болгаш Англияның Ливанга болгаш Иорданияга удур чепсектиг агрессиязы, а ол ышкаш Ирак Республикага болгаш Каттышкан Араб Республикага шериг күүү-биле кыжаныышкын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте душкүүрлүг чорукту дыка күштелдирген деп үвени демдеглээш, ол солун агрессияга удур демиселге болгаш тайбыңны камгалаарынга алдынган турар ужурлуг хемчеглерге хамаарыштыр ССРЭ-ниң болгаш КУР-нуң аразында долу дугуржуушкун чедип алдынганын айыткан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Кыдаттың Коммунистиг партиязының мурнунда турар сорулгаларны үнелеп көөрде долу чаңгыс эп-сеткилдиң бар болганын «Трибуна люду» солун база онзалап демдеглээн. Марксисчи-ленинчи ийи партияларның чайгылыш чок чаңгыс эви ниити херектиң тиилээринің кезээде идегелдиг магадылалы болур.

Берлиннің демократтыг парлалгазы Н. С. Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуниуң ужурашканының дугайында дыңнадыгга байыр чедирбишаан, ол ужуражыышкынның түннелинде делегей айтырыгларын тайбың шиитпирлээр дугайында негелде база дагын көдүрүлген деп демдеглээн. Ол негелде бүгү чер бөмбүрээнің улустарының тура-соруунга дүгжүп турар деп «Форвертс» солун онзалап демдеглээн. Мынчангаш Пекинден кичээндириг таварылга-биле кылдынмаан, ол кичээндириг болза, бир эвес империалистер ол политиканы моон соңгаар-даа чорудар чүве болза, оларны үү манап турарын көргүзүп турар.

«Трибюне» солун дыңнадыгны агрессорларга шыңгыы кичээндириг кылдыр тодаргайлавышаан, араб улустарга удур америк-англи империалистерниң агрессиязының дугайында айтырыгга Совет Эвилелиниң болгаш КУР-нуң долу чаңгыс эптиин онзалап демдеглээн.

Н. С. Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужуражыышкыны япон хөй-ниитиниң кичээнгейинин төвүнде турар. Солуннарның бирги арыннарын ужуражыышкынның түннелдеринге тураскаатган. Солуннарның үүлдериниң эгелери мындыг болган: «Совет Эвилели биле Кыдат болза чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын дүрген чыылдырарын негеп турар», «Чаа дайынны болдурбас» болгаш оон-даа ыңай. Ужуражыышкын дугайында кады кылган дыңнадыгны солуннар болгаш радио калбаа-биле тайылбырлап турар.

Ортаакы Чөөн чүкте чөрүлдээни тайбың арга-биле шиитпирлээринче Совет Эвилели болгаш Кыдат кыйгырыш турар деп «Санкей дзидзи» солун бижээн. Ам, кажан Ортаакы Чөөн чүктүң херектеринге АКШ-тың болгаш Англияның холгаарлаашкынының түннелинде делегей байдалы дыка чидигленип келгенде чөвүлел хурал онза чугула ужурдузалыг деп ол солун демдеглээн. Дыңнадыгдан илереп турарын ёзугаар алырга, ийи талалар тайбыңны камгаалаарының айтырыгларынче онза кичээнгейни салган болгаш бо утка-биле дыңнадыгны «тайбыңның чаа манифези» кылдыр адап болур деп «Иомиури» солун бижээн.

Сураглыг беш принциптерге үндезилээш тайбың кожа-хелбээ турарының эргежок чугулазын Совет Эвилели биле Кыдат база дагын онзалап демдеглээн деп «Токио симбун» солун айыткан.

Август 4.

Черниң кылымал үшкү эдеринчизи кайы хире үр дээскинерил

Кандыг-даа кылымал азы боду бүткен эдеринчи, оон шимчээшкинин кандыг бир даштыкы күш үрептес болза, тыртыжыышкынның күжүнүң хараазы-биле төнчү чок үр үениң иштинде планетаны долгандыр дээскинип болур деп чүве дээр механиказының дүрүмнеринден билдингир болгай.

Черниң кылымал эдеринчизинге, оон чеже үе иштинде дээскинерин тодаргайлап турар ындыг күш болза, атмосфераның удурланыышкыны болур. Салып үндүргүлээн бүгүле эдеринчилерниң оруктары атмосфераның онза дыгылчак эвес картарында эртип чоруп турар, ында агаарның дыгыжы болза, агаарның чер кырында дыгыжының дөрт миллиардының чаңгызы безин четпейн турар, ынчаарга удурланыышкынның күжү эдеринчилериң оруунуң эң-не куду турар кезээнде бир дөрбелчин метр калбакка ийи граммдан аспайн турар. Ынчалза-даа ол байдалдар турда безин атмосфераның таварыштырып турар удурланыышкыны эдеринчилериң шимчээшкининге элээн боттуу-биле саңдарны халдадып турар болгаш оларның черже кудуаарының, кара-чаңгыс чылдагааны болуп турар.

Атмосфераның удурланыышкынының саңдары-биле эдеринчиниң шимчээшкининиң күжүнүң чамдыызы кошкай бээр, оон оруу кызырлыр болгаш Черниң кырынче чоокшулап кээр, а оон дээскинериниң үези база эвээжээр.

Черниң кылымал эдеринчилериниң орук аайы-биле шимчээшкини солун ынарлыг болуп турар, чүл дээрге, оларның дээскинериниң үези оруктуң (орбитаның) диаметриниң хемчээлинден чүгле хамааржыр. Ынчангаш эдеринчиниң дээскинериниң үезиниң кызырлып турарын хайгаарап көрүп турган, эдеринчиниң оруунуң хемчээлиниң өскерлиишкининиң дугайында болгаш Черниң кырындан оон бедиинин эвээжеп турарының дугайында идегелдиг билиишкинни ап болур.

Эдеринчиниң оруунга таваржыр удурланыышкынның түннелинде эдеринчиниң орүүнүң эң улуг бедии—апогей болза, оон эң биче бедии—перигеядан оранчок дүрген кызырлып турар; ону холбаштыр эдеринчиниң оруу чоорту черге чоокшулап келир. Атмосфераның удурланыышкыны көвүдээр, оон соонда эдеринчи атмосфераның дыгыш кадынче кириптер болгаш өртени бээр.

Мынчангаш, эдеринчиниң кайы хире үр дээскинериниң үези ийи кол чылдагааннар-биле тодаргайлаттынып турар: удурланыышкынның хемчээли-биле болгаш эдеринчиниң дээскинериниң үезиниң баштайгы кайы хире дүрген болганы-биле. Удурланыышкын эвээш болган тудум-на база дээскиниишкиниң үр болурунуң үези эгезинде улуг болган тудум-на кылымал эдеринчиниң кайы хире үр дээскинериниң үези улам үр болур.

Удурланыышкынның күштүү эдеринчиниң оруунуң перигеязының кайы хире бедиинден болгаш эдеринчиниң аэродинамика база баллистиктиг сайзырангайжылдыгазынан хамааржыр. А ол чорук болза, колдуунда эдеринчиниң деңзизинге хамаарыштыр үнелеттинер.

Кылымал эдеринчилериң дээскинип турарының үезинде перигеяның кайы хире бедик болуп турарының саңдарын дараазында чурагайлар илези-биле чугаалап турар: перигеязы 1 муң километр бедик оруктуг кылымал эдеринчи херек кырында кызыгаар чок үеде дээскинип туруп болур. Перигеяның бедии 500 километр турда эдеринчи болза 2-ден 7 чыл чедир дээскинип болур. Ынчаарга перигеяның бедии 160 километр турда эдеринчи Черни долгандыр чүгле чаңгыс хире дээскинигни кылып болур.

Бо бүгү чылдагааннар болза, бирги-даа, ийиги-даа кылымал эдеринчилериң дээскинериниң дүргениниң болгаш хуусаазының кызырлыының аңгы-аңгы шынарлыг болуп турарын тодарадып турар.

Чижээлээрге, бирги кылымал эдеринчи болгаш ону ап чедирген ракета ужудар оруунче үнерде оларның перигеяларының бедии болгаш дээскинериниң үези дөмей турган. Ынчалза-даа эдеринчиниң болгаш ону ап чедирген ракетаның деңзилери аңгы-аңгы болганының ужурунда оларның дээскинериниң хонукта кызырлыышкыны дөмей эвес болган болгаш ол кызырлыышкын эдеринчиниң 1,6 секунда, а ракетаның — 2,7 секунда болган. Моон ужурунда бирги эдеринчи 94 хүн дээскинген, а ону ап чедирген ракета — 60 хүн дээскинген.

Ийиги кылымал эдеринчи Черни долгандыр 163 хонукта дээскинип келген. Ийиги эдеринчиниң дээскинин турганының ындыг үр болганының ужуру болза, оон баштайгы дээскиниишкининиң улам дүрген болганы-биле тайылбырлаттынып турар. Оон Черни бир дээскинериниң үези 103,7 минута болган, ол болза бирги эдеринчини ап чедирген ракетаныңдан 7,5 минутага хөй.

Черниң үшкү кылымал эдеринчизин салып үндүрерде оон перигеязының эге бедии оон мурнундагы ийи эдеринчилериң перигеяларының бедии-биле херек кырында деңгеш турган, ынчалза-даа эң эгезинде Черни оон бир дээскинериниң үези 106 минута болуп турган. Оон база бир онза чүвези болза, оон дашты хааржаа чуга турда деңзизиниң улуу болуп турар. Моон ужурунда үшкү эдеринчиниң деңзизи эң улуг хемчээлдиг болуп турар, а оон дээскинери ийиги эдеринчиге бодаарга үш катап ооҗум кызырлып турар. Баштайгы саналга-шинчилеллерни ёзугаар алырга, үшкү кылымал эдеринчи болза, ону салып үндүргениниң эгелээш Черни долгандыр 500 хүнден (бүдүн чартык чылдан) эвээш эвес дээскинер, а ону ап чедирген ракета—алды ай хире дээскинер.

Ю. МОРОЗОВ.

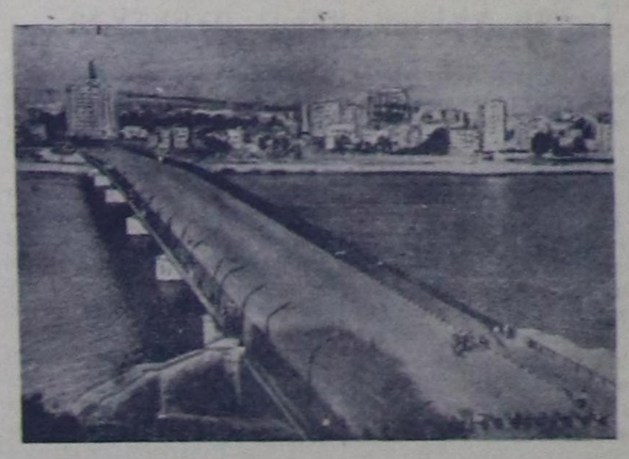

Каттышкан Араб Республика. Чоокта чаа Каирде чаа көвүрүг ажыглалда кирген, ол көвүрүг Нил хемде ортулукчугаш-биле Гиза хоорайның районун каттыштырып турар. Көвүрүгү ийи чыл дургузунда туткан. Оон узуну—484 метр, калбаа—30 метр.

Чурукта: Каирде чаа ковүрүг.

Чехословакияның телеграф агентилелиниң фотозу.

Н. С. Хрущевтүң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужурашканының дугайын америк парлалганың бижип турары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүң болгаш КК ТК-ның Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дуннуң ужурашканының дугайында дыңнадыгларны АКШ-тың парлалгазында болгаш радиозунда политиктиг эң чугула болуушкун кылдыр бир эп-сеткилдиг көрүп турар. Делегейниң амгы байдалының кончуг чугула айтырыгларының талазы-биле, совет-кыдат долу чаңгыс эпти көргүскен ол ужуражыышкынның дугайында дыңнадыгны солуннар эң-не кеску черлеринде парлаан.

Улустар аразының душкүүрлүг чоруун чымчадыр болгаш чаа дайынны болдурбас дээш бүгү-ле болдунгу дег үүлдерни кылыр деп Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың дыңнадында илергейлеттинген шиитпирлиг бодалды Нью-Йорк солуннарының баштайгы тайылбырлары ыыттаваан болган. Тайбыңны быжыглаар болгаш камгаалаар дээш бирги эвлечгниң сорулгалары дыңнадыгда көлдүрүлгениче солуннар база кичээнгейни салбайн барган. Солуннар болза ийи улуг күүнелериң удуртукчуларының ужуражыышкынын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң айтырыгларының талазы-биле чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында айтырыг-биле холбаштырып турар. Хайгааракчылар бо айтырыг талазы-биле эң-не янзы-бүрү бодалдарны тургузуп турар.

Империалистерниң эжелекчи чоруун араб хөй-ниити буруу шаап турар

КАИР. (СЭТА). Чоокку Чөөн чүкте америк болгаш англи чепсектиг күштерниң мөңнеттинин турарының дугайын Каттышкан Араб Республиканың парлалгазы улуг киленнээшкин-биле дыңнадын турар. АКШ-тың болгаш Англияның империалистери араб улустарга удур боттарының эжелекчи чоруун улам калбартып, Ирак республикаже халдаарынга оларның белеткенин турарын солуннар айтып турар.

Чоокку Чөөн чүкте империалистиг агрессияның чаа планнарынга удур араб хөй-ниитилелиниң килеңнеп турарын Каирниң солуннары дыңнадып турар. Араб чурттарының профөвилел болгаш хөй-ниити организациялары, политика болгаш күүне ажылдакчылары АКШ-тың болгаш Англияның эжелекчи чоруун шиитпирлии-биле буруу шаап, англи, америк шериглерни Ливандан болгаш Иорданиядан доп-дораан үндүрерин негеп турарлар. Чоокку Чөөн чүкке чаа дайынны өскүдерин күүзүн АКШ-тың болгаш Англияның политиказынга удурланган дыка хөй телеграммалар болгаш чагаалар араб профөвилелдериниң каттышкан федерациязынга, Азия болгаш Африка чурттарының эп-сеткил каттыжыышкын чөвүлелиниң секретариадынга кээп турар. МЕН агентилелиниң дыңнадын турарын ёзугаар алырга, агрессияга удурланган хөй кижи киржикчилиг митингилер болгаш демонстрациялар Хартумга болгаш Суданның өске-даа хоорайларынга болгулаан. Ливанче америк шериглериниң шуртун киргенинге болгаш Иорданияны англи шериглериниң эжелээнинге удурланган хөй кижилиг митингини чоокта чаа Аден ажылчыннарының конгреси организаттаан деп «Аль-Маса» солун бижээн. Англияның эжелекчи чоруу араб чөөн чүкке дайынны кыпсын болурунуң дугайын медеглээн резолюцияны англи чазакка дамчыдын бээри-биле Аденде англи губернаторга конгресс чоруткан. Ливанда америк шериглериниң эжелелинге удурланган резолюцияны конгресс Каттышкан Штаттарның чазаанче чоруткан.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Тура-халышканнарның болгаш чазак шериглериниң аразында таварлажыышкыннар Триполи хоорайда чаа база дагын эгелээн деп парлалга дыңнаткан. Өлүрткеннер болгаш балыглаттырганнар бар.

Сонгу Ливанда Згорттуң районунга база таварлажыышкыннар болган деп «Телеграф» солун бижээн. Бейрутка ийи бөмбалар чазылган, оон түңнелинде бир кижи өлүрткен болгаш 15 кижи балыглаттырган.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Нью-Йорк таймс» солуннуң Бейрутта корреспондентизи Лоуренстиң дыңнатканы-биле алырга, Каттышкан Штаттар Барыын Германиядан Ливанче шериглерни болгаш боо-чепсекти октаарын үргүлчүлеп турар. Август 1-де Бейрут портунда баштайгы транспорт суднозу келген, оон-биле 1800 солдаттарны чедирип келген. Чедирип келген немелде күштериң аразында ийи батальон инженер шериглери база бар.

Ливанче 70 ажыг танкыларны база чедирип келир.

ИОРДАНИЯДА БАЙДАЛ

КАИР. (СЭТА). Иорданияда англи шериглериниң интервенциязы ол чуртта политиктиг байдалды дендии чидиглендиргенин ол черниң парлалгазы дыңнадып турар. Англи эжелелге болгаш англи-америк чалча Хусейн хаанның үүлгедиглериниге удурланыышкынның чалгыы хүн дудум күштелип турар.

Парлалга дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Барыын чүк күүнелериниң Амманда төлөлекчилери-биле беседаларынга Хусейн чуртта бодунуң амгы байдалынга бүүрел чок чоруун каш-даа удаа минип чугаалаан болгаш чуртта чүгле англи шериглериниң туруп турар чоруу монархияны хевээр артырып турар деп медеглеглээн.

«Аль-Ахрам» солуннуң дыңнатканы-биле алырга, бодунуң амгы байдалын хомудап чугаалавышаан, Хусейн хаан, бир эвес Англия бодунуң шериглерин Иорданиядан үндүрерин шиитпирлей бээр болза, оон байдалы идегел чок болу бээр деп бир барыын талакы дипломатка медеглээн болуп турар.

Бо-ла солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Хусейн хаан чуртан хаан өг-бүлезинин үнелиг үүлдерин, а ол ышкаш күүнеиниң үнелиг эт-хереңгизин Кипр ортулукче сөөртүп чорудуп турар. Ол сорулгага хаанның англи ужудукчулар башкарган хуузунда самолетун ажыглаан турар деп ол солун айыткан.

Делегейниң геофизика чылы

Совет эртемденнериң салыышкыны

Делегейниң геофизика чылының Тускай комитединиң ассамблеязы болдунуң ажылын үргүлчүлеп турар. Геофизиканың бүгү бөлүктериниң тускай эртемниглерин каттыштырып турар ажылчын бөлүктериниң хуралдарынга, хуралдар аразының чапсарларынга эртемденнер саналоналдарын солчуп, практиктиг хөй-хөй айтырыгларны чугаалашкан.

Төлевиледиттинген программаның күүселдезинин дугайында Делегейниң геофизика чылының Совет комитединиң киирген илеткели ассамблеяның киржикчилериниң ортузунга улуг сонуургалды болдурган.

Делегейниң геофизика чылының программазын ёзугаар ССРЭ-ге чоруткан шинчилелдерге эртемниң 86 албан черлери киржип турар деп ол документиде дыңнадын турар. Оларның күүү-биле программаның 13 бөлүктериниң талазы-биле хайгааралдарны организастаан. 547 станцияларда болгаш обсерваториялларда доктаамал хайгааралашкыннарны чорудуп турар. Оон аңгыда, экспедициялар база дыка улуг ажылды күүседип турар. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Комплексилиг антарктика экспедициязы оларның аразында онза черни ээлеп турар. Океаннар шинчилээринің экспедициялары «Витязь» болгаш «Ломоносов» деп судноларга болгаш өскедаа корабльдерге ажылдап чоруп турган, солун сан-медээлерни алганнар. Федченко деп менгиде, Чаа Черде, Сунтар-Хаяттың сынында гляциология экспедициялары ажылдап турар. Кургаг чериниң болгаш океанның аразында шилчилге зонызында Курил-Камчатка шадының районунда комплексилиг геофизика шинчилелдерин Оожум океан экспедициялары чорудуп турар.

Шинчилелдериниң бөлүк бүрүзүнүң күүседип турары ажылдарны отчётка допчузу-биле тодаргайлап, хайгааралашкыннарның чамдык баштайгы түңнелдерин тайылбырлап көргүскен.

296 станцияларда болгаш судноларда агаар бойдус хайгааралдарын боттандырып турары дыка солун болуп турар. Ылаңгыя эдир-булуктарны хайгааралар талазы-биле чамдык үнелиг түңнелдер алдынган.

Совет шинчилекчилер Черниң сорунзалыг шөлүнүң солун хайгааралдарын кылган, ону 32 станцияларда чорудуп турар. Демир аймаа чок «Заря» деп бичии суднога комплексилиг улуг шинчилелдерни чоруткан. Ленинградтан чоруткан ол судно Атлантика океанны алды удаа кежип эрткен. «Заряга» экспедицияның киржикчилери эртемденнерниң кылганы база баштайгы солун түңнелдериниң санынга сорунзалыг экваторнуң ёзулуг байдалы делегейниң сорунза карталарынга бердинген байдалдан боттуг ылгалып турар дээрзиниң дугайында оларның түңнели хамааржыр.

Полярлыг херелдериниң ындында хайгааралдар чорудуп турар станцияларның саны ССРЭ-де 605 четкен. Оларның хөй нуруузу үнелиг материалды алган.

Ионосфераны болгаш метеорларны өөренип шинчилээниниң түңнелдериниң дугайында сан-медээлерни отчётта көргүскен. Метеорлуг идепкейниң радиолокационнуг хайгааралдарының үезинде янзы-бүрү дүрген кагыышкыннарны ажыглааны Чер-биле тутчу берген метеорлуг материяның чүгле санының өскерлиишкинин доктаадыр арганы берген эвес, харын метеорлуг бүдүмелдериниң боттарының энергетиктиг бүдүш-шынарында хуваалдазын база илередир арганы берген. Оон аңгыда, метеорларның мурнунда билдинмес турган чаа агыышкыннарын дамылаан. Ылаңгыя бо чылдың марттың 9—15-те Харьковка демдеглеттинген метеорлуг агым улуг кичээнгейни хаара тудуп турар.

Хүнүү калбаа-биле шинчилээр чорукту ССРЭ-де тургускан. Ол ажыл-биле холбаалыг хайгааралдарны 17 обсерваториялларда чорудуп турар. Хүннүң радио-хереленишкиннерин шинчилээр чорукту бирле дугаарында 11 станцияларга организастаан.

ССРЭ-де 14 станцияларда космос херелдериниң шинчилелдерин чорудуп турар. Делегейниң геофизика чылының мурнунда оларның четкизин нейтроннуг мониторлар-биле болгаш кубтуг телескоптар-биле чаарты дерип чепсеглээн. Москвада болгаш Якутскиде чер адаанын станцияларының сан-медээлерин ёзугаар алырга, атмосферадан дашкаар укталган метеорологтуг боттуг үүлдерни болгаш аңгы-аңгы хевирлерни шинчилээни кончуг солун болуп турар.

Океан шинчилээр совет экспедициялларда 14 судноларга киржип турар. Ам оларның хөй нуруузу эжиндирип чоруп турар, ынчалза-даа оларның алганы баштайгы сан-медээлер безин оларның ажылынын ажыктыын херечилеп турар.

Ракеталарның болгаш Черниң кылымал эдеринчилериниң дузазыбиле ССРЭ-де чорудуп турар геофизика шинчилелдериниң дугайын Делегейниң геофизика чылының Совет комитединиң отчёдунда дыка улуг бөлүкте чугаалап турар. Эдеринчилерни салып үндүргени комплексилиг улуг эртем сорулгаларын шиитпирлээр угланыышкынныг деп ында демдеглээн. Ионосфераны, космостуг херелдерни шинчилээнинин, биологтуг шинчилелдерниң, атмосфераның сырыйын тодарадырының чамдык түңнелдерин отчётка тайылбырлап киирген, ол түңнелдерни баштайгы ийи эдеринчилериниң дузазы-биле күүсеткен. Оларның шимчээшкинин оптиктиг болгаш радиотехниктиг хайгааралары-биле станцияларның калбак четкизин тургускан турган. Үшкү эдеринчини салып үндүрериниң мурнунда ону улам-на калбарткан. Амгы үеде эдеринчини чурукка тыртпырып хайгаарап шинчилээрин 27 станцияларда чорудуп турар.

Делегейниң геофизика чылының программазын ёзугаар бо чылдың июнь 1-ге чедир ССРЭ-ге ракеталарны 59-ту салып үндүрген. Оларның 14-үн Арктикага Хейс ортулуктан, 22-зин—«Обь» дээр дизельэлектроходтан «Мирный» обсерваторияның районунга болгаш Антарктиданың чоогунда өске-даа черлерден салып үндүргүлээн. Ортаакы широталарга 21 ракеталарны, оон иштинде тергиин бедик—473 километр бедип үнер ракетаны салып үндүрген. Атмосфераның шинчилелин чорудуп турарының үезинде ракеталарның дузазы-биле ионосфераның болгаш микрометеорларның составын шинчилээн, понизасталган каттарда электроннарның мөңнелгенин хемчээп көрген, улуг бедиктерге атмосфера базыышкынын тодаргайлаан, атмосфераның үстүү каттарында дириг организмнериң амыдырал байдалын хайгаарап көрген. Шинчилээшкиннериң бүгү бөлүктериниң талазы-биле солун эртем материалдарын алган.

Совет шинчилекчилер ам Антарктикада онза үнелиг ажылды чорудуп турар. Метеорологияның, актинометрияның, аэрологияның, гляциологияның, океан шинчилелиниң, геомагнетизмниң, атмосфера физиказының, чер токтарының, полярлыг херелдериниң, космос херелдериниң, сейсмологияның талазы-биле үргүлчүүнүң доктаамал хайгааралдарын чорудуп турар «Мирный» обсерватория ол шинчилелдериниң хемчээлиниң дугайында билиишкинни берип турар.

Арктиканың совет зонызында база геофизиктиг хайгааралдарның комплексизин дыка калбарткан, ында доктаамал станциялар-биле чергелештир көжүп чоруур станциялар ажылдап турар. Шпицбергенниң болгаш Гренландияның аразында өөштүң ортузунда Нансениң суг адаанын ужарында 3 километр чедир хандыр тигленип киргеи дошту илереткени солун ажыдыышкынларның санынга хамааржып турар, ол дээрге Соңгу Атлантиканың болгаш Төп полярлыг бассейнниң аразында суг солчуушкунунга боттуг рольду ойнап турар.

(«Правдадан» допчулап алган).

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, баҗын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетнур болгаш транспорт, бедээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—01012. Культура эргелелиниң типографиязы.